

«ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԿԱՆ ԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՄԱՆ ՍԵՄԻՆԱՐ

Կարելոր համարելով մամուլի և տեղեկատվության դերը ներկայ աշխարհին մեջ, միեւնոյն ատեն համացանցի խառնիճադանճեն հեռու, արժե-համակարգ և աշխարհահայեացք ունեցող լրագրող-հրապարակագիրներու դերը քննարկելու համար, «Գանձասար», - իր 30-ամեակին առթիվ, - 1-3 Յոկտեմբերին, Քեսապի մեջ կազմակերպեց երիտասարդ լրագրողներու սեմինար մը, «Տեղեկատվական Գրագիտութիւն» խորագիրով, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին Սուրիոյ տարբեր շրջաններու «Գանձասար»-ի թղթակիցներն ու երիտասարդ լրագրողները:

Բացման խօսքով խմբագիր Զարմիկ Պօղիկեան իր ուրախութիւնը յայտնեց Սուրիոյ տարբեր շրջաններէ երիտասարդ լրագրողներու ի մի գալուն համար և կարելոր նիւթերու շուրջ խորհրդակցելու կարելորութիւնը մատնանշեց:

Առաջին օրուան օրակարգը կ'ընդգրկէր երեք դասախօսութիւն.
«Մտածողութենէն Զրապարակագրութիւն, Լրագրութիւն». դասախօս՝ դոկտ. Շողիկ Աշրգեան: Աշրգեան խօսեցաւ հրապարակագրութեան հիմքերուն, նիւթը հանրութեան դիրամատչելի և յստակ կերպով հասցնելու, դիտանկիւն ներկայացնելու և հանրային կարծիք ձեւաւորելու մասին:

«Չարցագրոյց Վարելու Զմտութիւններ». դասախօսն էր՝ մեթր Մարիա Գաբրիէլեան: Չարցագրոյցը համարելով մամուլ կարելորագոյն ճիւղերէն մէկը, Գաբրիէլեան ներկայացուց ճիշդ և որակեալ հարցագրոյց վարելու հիմքերը, մատնանշելով պարտաճանաչ լրագրողին յատկանիշները, հարցագրոյց վարելու և խմբագրելու պայմաններն ու ձեւերը:

«Զանրային Յարաբերութիւններ» (Public Relations) դասախօսութիւնը **Կիթառ Աընեան Վեհան Պարումեան** Շար. 1ջ 12 >

ՄԵՆԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԸՆԲԹՈՒՄԱՆ �ԱՅՈՒՄ՝ ԳԻՐԵՐՈՒ ՃՈՒՅԱՆԱՆԴԵՍ ՎԱՃԱՌԲՈՎ

Կազմակերպութեամբ Զամագայիկի Սուրիոյ Շրջ. Վարչութեան, Կի-րակի, 9 Յոկտեմբեր 2022-ի երեկոյեան ժամը 6:00-ին, ԱՄԺ Տան «ԼԵՆՈՆ ՇԱՆՔ» սրահէն ներս «Գիրքերու Յուցահանդէս-Վաճառք»-ով մեկնարկը կատարուեցաւ Մշակութային Շաբթուան:

Երեկոն հովանաւորեց և բացումը կատարեց Բերիոյ Զայոց Թեմի Առաջ-նորդի տեղապահ հոգձ. Տ. Մանուկ Աբղ. Պարիխանեան: Իրենց ներկայութեամբ հանդիսութիւնը պատուեցին նաեւ Արաբ Գրողներու Միութեան գործադիր գրասենեակի անդամ՝ Դոկտ. Ֆարուք Սալիմը և Զալէ-պի Մշակոյթի տնօրէն ճապէր Սաճուտը և Պատկան Մարմի-կի ներկայացուցիչը:

Ներկայ էին նաեւ Արաբ Գրողներու Միութեան Զալէպի գրասենեակի անդամներ, տեղական լրատուամիջոցներ և հայկական միութիւններու ներկայացուցիչներ:

Շրջ. Վարչութեան բարի գալստեան խօսքը հայերէն լեզուով արտասանեց Մարալ Տէրմենճեան: Ան յայտնեց, որ Զամագայիկի Սուրիոյ Շրջ. Վարչութիւնը Յոկտեմբեր ամիսը յայտարարած է «Մշակոյթի ամիս» և սոյն ցուցահանդէսը կու գայ շեշտելու գիրքի, գրականութեան և ընթերցանութեան կարելոր դերը սփիւռքահայու կեանքին մէջ:

Արաբերէն խօսք արտասանեց Արա Մուրաֆեան: Ան Սուրբ Գիրքէն և Դուրանէն վկայութիւններ ներկայացնելով բացատրեց ընթերցանութեան կարելորութիւնը, որով միայն ժողովուրդները կրնան իրարու ձեռք մեկնել և համերաշխութեամբ ապրիլ: Այս անդրադարձաւ Արաբ Գրողներու Միութեան 60-ամեայ գործունեութեան, որուն լաւագոյն թարգմանն է օրուան ցուցահանդէսը: Արաբ գրողներու Միութեան ներկայացուցիչ Ֆարուք Սիլմ խօսք առնելով բարձր

գնահատեց ցուցահանդէսին նախաձեռնութիւնը, յուսալով որ այս սկիզբ կ'ըլլայ մանաւանդ երիտասարդ գրողներու գործակցութեան: Այնուհետեւ Բերիոյ Զայոց Թեմի Առաջնորդի Տեղապահը խօսք առնելով վեր առաւ թարգմանչաց վարդապետներուն դերը, գնահատեց ցուցահանդէսի մասնակցող կողմերը ու յաջողութիւն մաղթեց Մշակութային շաբթուան ընթացքին:

Յուցահանդէսին մասնակցեցան «Զրիստափոր» գրադարանը, «Կիլիկիա» հրատարակչատունը և Արաբ Գրողներու Միութիւնը:

«ԱԶՍՈՐ» ԳԻՐԻՔ ԶԱՅԵՐԵՆ ԹԱՐԳԱՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ԸՆՈՐՅԱՆԴԵՍ

Երկուշաբթի, 10 Յոկտեմբեր 2022-ի երեկոյեան, տեղի ունեցաւ Ֆերման Թորոսլարի «Ազսոր» գիրքին հայերէնի թարգմանութեան շնորհանդէսը: Ձեռնարկին բացման խօսքով հանդէս եկաւ Նարոտ Պարումեան, որ վեր առաւ հայ մշակոյթին դերը մեր ինքնութեան պահպանման մէջ: «Ազսոր» գիրքին թարգմանութիւնը կատարած էր «Գանձասար»-ի նախկին խմբագիր Մարի Մերտիսանեան-Եարալեան: Գիրքէն պարբերաբար ընթերցումներ կատարեցին Թամար Զեօշկերեան և Սոնա Զալօղլեան: Ընթերցանութիւնը, գոր կազմակերպած էր Սուրիոյ Շրջ. Վարչութիւնը, տեղի ունեցաւ ԱՄԺ Տան «ԼԵՆՈՆ ՇԱՆՔ» մշակութային սրահէն ներս: Գիրքը ներկայացուց «Գանձասար»-ի խմբագիր Զարմիկ Զիլմբօշեան-Պօղիկեան:

Ան դիտել տուաւ, որ Տեղեմնէն վերապրած հայութեան մնացորդաց 1930-ական թուականներուն կրկին ապրած է ծնընդավայրէն աքսորուելու տառապանքը, որ հետագային արտացոլացած է արեւմտահայերու յուշագրութիւններուն մէջ: Ֆերման Թորոսլար մուտքեցի մըն է, որ հետագային գաղթած է Միացեալ Նահանգներ՝ 2008-ին վերադառնալով իր պատմական հայրենիք այցելած է նախ իր ծննդավայրը՝ Զերիօ (ներկայիս թաշեօլ՝ Մուրքի գաւառի բնակավայր), վերոյիշած է իր ընտանիքին ապրած ողբերգութիւնը և «Ազսորը» վերնագրին տակ իր յուշագրութեամբ վաւերագրած այդ բոլոր:

Շար. 1ջ 12 >

Խմբագրական

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈՐՄԻՆ ԴԻՄԱԴՐՈՂԱԿԱՆ ՄՇՈՒՇԱՊԱՏ ԲԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Հանրապետության վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանի, Ատրպեյճանի նախագահ Իլհամ Ալիևի, Ֆրանսայի նախագահ Էմանուել Մաքրոնի եւ Եւրոպական խորհուրդի նախագահ Շարլ Միշելի՝ 6 հոկտեմբեր 2022-ին տեղի ունեցած հանդիպումն էր Հայաստանն ու Ատրպեյճանը հաստատեցին իրենց յանձնառությունը ՄԱԿ-ի կանոնադրության եւ 1991 թուականին Ալմա Աթայի հռչակագրին նկատմամբ, որոնց միջոցով երկու կողմերն ալ կը ճանչնան իրարու տարածքային ամբողջականությունն ու գերիշխանությունը: Անոնք հաստատեցին, որ առկա հիմք պիտի հանդիսանայ սահմանազատման հարցերով յանձնախումբերու աշխատանքներուն համար:

Այս յայտարարության լոյսին տակ նկատելի է հայկական կողմին դիմադրողական քաղաքականության բացակայութիւնը, յատկապէս յայտարարության մէջ Ատրպեյճանական ուժերուն վերջին յարձակումն էր ելման կետեր վերադարձը պահանջող, ինչպէս նաեւ Արցախի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքին անդրադարձող տողերու բացակայութեամբ:

Փաստօրէն, Ատրպեյճանի ճնշումներուն հետեւանքով Հայաստան արցախեան հիմնախնդրի լուծման կոչուած բանակցութեան գործընթացն դուրս մղուած է: Արցախը անտէր կը մնայ այսօր:

Եթէ փորձ կը կատարուի արցախեան հարցը լուծելու հեռանկարները առնչել միակ օրինական ձեւաչափին՝ ԵԱՀԿ Մինսքի համանախագահներուն, աշխարհաքաղաքական ներկայ իրավիճակին լոյսին տակ քաղաքական հակադիր դիրքերու վրայ գտնուող համանախագահներէն հակամարտութեան կարգաւորման ջանքեր ակնկալելը իրատեսական չէ:

Արդեօք միջազգային ուժերու ներկայութիւնը երաշխիք կը համարուի Արցախի ապահովութեան: Այլ խօսքով՝ եթէ Արցախի ժողովուրդին ապահովութեան կը հսկեն ռուսական խաղաղապահ ուժեր, միւս կողմէ՝ Հայաստան կը խրախուսէ Եւրոպական Միութեան քաղաքային առաքելութիւնը Ատրպեյճանի հետ սահմանի երկայնքին, իսկ Ֆրանսայի ծերակոյտը կառավարութեան կ'առաջարկէ Արցախի մէջ ստեղծել մարդասիրական գրասենեակ ու միջազգային ուժեր տեղակայել Արցախ, կարելի՞ է Ատրպեյճանական ծրագրուած քաղաքականութեամբ, Ալիևի շարունակուող սպառնալիքներով մէկտեղ արցախահայութեան ապահովութիւնը երաշխաւորել ու կանխել անոր հայաթափումը:

Արցախի ժողովուրդը յստակօրէն յայտնած է իր տեսակէտը Ատրպեյճանի կազմին մէջ իր ապագան չտեսնելու գծով եւ ինքնորոշման իրաւունքին տէր կանգնելով:

Արդեօք Հայաստանի իշխանութիւնները պիտի բաւարարուին Հայաստանի տարածքային ամբողջականութեան պահպանումով ու ճանչնալով Ատրպեյճանի տարածքային ամբողջականութիւնը Արցախը պիտի լքեն Ատրպեյճանի ճիրաններուն ենթակայ, արհամարհելով հայրենի հողին համար գոհուած հազարաւոր հայ նահատակներուն արիւնը ու ոտնակոխ ընելով Արցախի ինքնորոշման իրաւունքը: Կամ արդեօք Ստեփանակերտ - Պաքու անմիջական բանակցութիւններու եզր մը գտնելու ճիգին պիտի ապահինին, իմանալով մէկտեղ Ատրպեյճանի նախագահին արցախցիները Ատրպեյճանի քաղաքացիներ համարող արտայայտութիւնները:

Ատրպեյճանաթրքական շարունակուող ճնշումներուն դէմ Հայաստանի դիմադրողական քաղաքականութիւնը յստակօրէն չ'ուրուագծուիր:

Հայաստանի դիմադրողական շարժումը, Սփիւռքն ու արցախահայութիւնը Արցախի կարգավիճակը օրակարգի վրայ պահելու համար ամէն ջանք պետք է ի գործ դնեն, որպէսզի խաղաղութեան պայմանագրի ստորագրութեան պատրուակով Ատրպեյճան չյաջողի իր կամքը պարտադրել ու ստեղծուած աշխարհաքաղաքական վիճակէն օգտուելով, Հայաստանի տարածքային ամբողջականութեան սպառնալով արցախեան հարցը մեկընդմիջտ փակել:

«Գ.»

-«ՍԱՆԱ», Չորեքշաբթի, 5 հոկտեմբեր 2022-ին, դուրս. Պաշտար ալ-Ճաաֆարի երդման արարողութիւն կատարեց Սուրիոյ նախագահ Պաշտար ալ-Ասատին դիմաց՝ Ռուսիոյ մէջ Սուրիոյ Հանրապետութեան դեսպան նշանակելուն առիթով: Յետ երդման արարողութեան, Նախագահ Ասատ Ճաաֆարին յաջողութիւն մաղթեց իր ստանցած խոր պաշտօնին մէջ:

-Կիրակի, 9 հոկտեմբերին, Սուրիոյ նախագահ Պաշտար ալ-Ասատ մասնակցեցաւ Մուհամմետ Մարգարէի ծննդեան առիթով Օմայատ մզկիթէն ներս տեղի ունեցած աղօթքի արարողութեան: Յետ արարողութեան, հաւատացեալները համախմբուեցան նախագահ Ասատին շուրջ եւ իրենց շնորհաւորանքը փոխանցեցին նախագահին եւ անոր ընտանիքին:

-Երկուշաբթի, 10 հոկտեմբերին, Հասիչէի «ՍԱՆԱ»-ի թղթակիցը յայտնեց, որ Ռաս ուլ-Այն քաղաքին մէջ կայք հաստատած թրքական ուժեր Հասիչէի ջուր մատակարարող միակ աղբիւրը՝ «Ալուք» ջրամուղ կայանը գրաւած ըլլալով աւելի քան մէկ միլիոն բնակիչ 75 օրէ ի վեր ջրագուրկ կը պահեն: Հասիչէի ջուրի ընկերութեան միաւորներն ու մարդասիրական կազմակերպութիւնները իրենց կարելին ի գործ կը դնեն բնակիչներուն խմելու մաքուր ջուր ապահովելու համար:

-Չորեքշաբթի, 12 հոկտեմբերին, Հոմսի Հնութեան եւ Թանգարաններու Ընդհանուր Տնօրէնութիւնը Ռեստէն քաղաքին մէջ հռոմէական դարերուն պատկանող ընտիր խճանկար մը յայտնաբերեց:

-Սուրիոյ Կրթութեան Նախարարութիւնը երեքշաբթի, 11 հոկտեմբերին հերքեց նախորդ օրերուն դիմատետրի վրայ շրջանառութեան դրուած դպրոցներու Շաբաթ օրերու արձակուրդը չեղեալ նկատուելու շուրջ տարածայնութիւնը:

-Երեքշաբթի, 11 հոկտեմբերին, Սուրիոյ Առողջապահութեան Նախարարութիւնը սուրիական տարբեր նահանգներու մէջ որոշ հիւանդութիւններու պատուաստի քարոզարշաւ սկսաւ՝ մինչեւ 5 տարեկան երեխաներուն համար: Նախարարութիւնը կոչ ուղղեց ծնողներուն ամենամօտ կառավարական բժշկական կեդրոն ուղղուելու, մինչեւ 20 հոկտեմբեր 2022:

«ՆԵՐՍԵՍ ՇՆՈՐԻԱԼԻ» ՄՐՅԱՆԱԿՈՎ ՊԱՐԳԵԻՍՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՒԴԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԵՔ ԲԱՐՉՐԱԳՈՅՆ ՆԻՇԵՐԸ ԱՊԱՆՈՎՈՂ ՇՐՋԱՆԱԽՐՏՆԵՐԸ

Շաբաթ, 8 հոկտեմբեր 2022-ին, Սրբոց Թարգմանչաց ազգային-եկեղեցական տօնի առաւօտուն, Բերիոյ Հայոց Թեմի Առաջնորդի Տեղապահ Հոգջ. Տ. Մանուկ Աբղ. Պարիխանեան, յետ թարգմանչաց տօնակատարութեան, Ազգ. Զարէն Եփփէ Ճեմարանի շրջափակէն ներս Զուլթախայ բարերար Տիար Կիրակոս Գույումճեանի «Ներսէս Շնորհալի» մրցանակը յանձնեց Հայկաի հայկական վարժարաններուն մէջ 12-րդ կարգի պետական լրացուցիչ քննութիւններուն առաջին երեք բարձրագոյն Նիշերը ապահովող Ճեմարանի ուսանողներուն:

Սրբոց Թարգմանչաց տօնին նուիրուած գեղարուեստական բովանդակալից յայտագրի աւարտին տեղի ունեցաւ «Ներսէս Շնորհալի» մրցանակի տուցումը: Ներկայ էին՝ Թեմի Զահանայ Հայրեր, Ազգ. Վարչութեան անդամներ, Ազգ. Զարէն Եփփէ Ճեմարանի Խնամակալութիւնը, Տնօրէնութիւնը, Բերիոյ Հայոց Թեմի Ռուսմասկան Խորհուրդը, բարերարի ներկայացուցիչ Տիար Կարպիս Միսասեանը, պարգեատրուող աշակերտները, անոնց ծնողները եւ Ճեմարանի աշակերտներ:

Հայերէնաւանդ ուսուցչուհի Տիկ. Սիւզի Խշուածեան-Փիլաւճեան ընթերցեց Տիար Կիրակոս Գույումճեանին հալեպահայ աշակերտներուն ուղղած ուղերձը, ուր ան կը յայտնէ թէ միայն գիտութեամբ, բարձր ու լաւաւ

Լուրեր Հայաստանի

ՓԱՇԻՆԵԱՆԻ, ԱԼԻԵԻ, ՄԱՔՐՈՆԻ ԵՒ ՄԻՇԵԼԻ ԶԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ. «ԶԱՅԱՍԱՆՆ ՈՒ ԱՏՐՊԵՅՃԱՆԸ ԿԸ ՃԱՆՉՆԱՆ ՄԵԿՉՄԵԿՈՒ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԱՄԲՈՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ»

Վարչապետ Փաշինեանի, Նախագահ Ալիևի, Նախագահ Մաքրոնի եւ Նախագահ Միշելի՝ 6 Յոկտեմբեր 2022-ին տեղի ունեցած հանդիպումին արդիւնքով ընդունուած է յայտարարութիւն: Միատեղ յայտարարութեան մէջ, յատկապէս, ըսուած է.

«Չայաստանն ու Ատրպեյճանը հաստատեցին իրենց յանձնառութիւնը ՄԱԿ-ի կանոնադրութեան եւ 1991-ի Այմա-Աթայի Դաշակազի ղրոնց միջոցով երկու կողմերն ալ կը ճանչնան մեկգմէկու տարածքային ամբողջականութիւնն ու ինքնիշխանութիւնը: Անոնք հաստատեցին, որ ատիկա հիմք պիտի հանդիսանայ սահմանագտման հարցերու յանձնաժողովներու աշխատանքներուն համար, եւ որ այդ յանձնաժողովներու յաջորդ Նիստը տեղի պիտի ունենայ Պրիւքէլի մէջ, մինչեւ Դոկտեմբերի վերջ:

Չայաստան իր համաձայնութիւնը յայտնեց՝ խրախուսելու Եւրոմիութեան քաղաքացիական առաքելութիւնը Ատրպեյճանի հետ սահմանի երկայնքով: Ատրպեյճան համաձայնեցաւ գործակցելու Նշեալ առաքելութեան հետ այնքան, որքան որ առնչութիւն կ'ունենայ: Առաքելութիւնը իր աշխատանքները պիտի սկսի Դոկտեմբերին՝ առաւելագոյնը երկու ամիս ժամկետով: Առաքելութեան նպատակը պիտի ըլլայ վստահութեան կառուցումը, եւ իր գեղոյններու միջոցով, սահմանային յանձնաժողովներուն աջակցիլը»:

Չայաստանի Զանրապետութեան վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան եւ Ատրպեյճանի Զանրապետութեան նախագահ Իլիհամ Ալիև հանդիպած են 6 Յոկտեմբեր 2022-ին Փրակի մէջ՝ Ֆրանսայի Զանրապետութեան Նախագահի եւ Եւրոպական խորհուրդի Նախագահի Նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած «Եւրոպական քաղաքական համայնքի» առաջին հանդիպումին:

ՍՐԲՈՅ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՅ ՌԳԻՈՎ ԲԱՅՈՒԾ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՒ ԳՊՐԵՎԱՆՔԻ 2022-2023 ԿՐԹԱԿԱՆ-ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՆՐՉԱՆԸ

Կիրակի, 9 Յոկտեմբեր 2022-ին, Սրբոց Թարգմանչաց տօնին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան մարդակերտման հնոց Դպրեվանքը, պաշտօնական հանդիսութեամբ մեկնարկեց իր 2022-2023 կրթական-ուսումնական տարեշրջանը, հանդիսապետութեամբ ՆՍՕՏՏ Արամ Ա. Վեհափառ Չայրապետին, Կաթողիկոսարանի Վեհարանի դահլիճին մէջ:

Նախագահութեամբ Վեհափառ Չայրապետին, Աթիլիասի Մայրավանքի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ Ս. եւ Աննահ Դատարագ մատուցեց եւ յաւուր պատշաճի քարոզեց Դպրեվանքի տեսուչ Դոգձ. Տ. Պարոյր Վրդ. Շերնեգեան: Չայր սուրբը իր քարոզին մէջ յիշեց, որ Սրբոց Թարգմանչաց տօնը նշելով կը յիշատակենք Նուիրեալ մեր հայրերը, որոնց շնորհիւ ներկայիս մենք կ'ապրինք մեր ազգային ինքնութեամբ:

Ս. Դատարագի աւարտին, Վեհարանի դահլիճին մէջ պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ Դպրեվանքի 2022-2023 ուսումնական-կրթական տարեշրջանին:

Հուսկ, Չայրապետը ուղղեց իր պատգամը: Առաջին հերթին ան ընդգծեց, որ Թարգմանչաց տօնը ազգային ու եկեղեցական տօն ըլլալու կողքին նաեւ մշակոյթի եւ կրթութեան տօն է, որովհետեւ մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ եկեղեցի-մշակոյթ-կրթութիւն-հայրենիք դարձած են մեկ ու անբաժանելի ամբողջութիւն՝ հիմնական նպատակ ունենալով հայ ժողովուրդին ինքնութեան պահպանումը:

Ինչ կը վերաբերի մեր հայրապետներուն բնորոշումով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան բաբախող սիրտը հանդիսացող Դպրեվանքին, Չայրապետը առանձնացուց անոր իւրայատուկ դերակատարութիւնը հայ դպրոցին առնչեթ:

Զանդիսութիւնը իր աւարտին հասաւ Դպրեվանքին քայլերգով եւ «Կիլիկիա» օրհներգով:

ՀՅԴ ԲԻՐՈՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վճռականօրէն կը դատապարտենք վերջին օրերուն ԴՅ վարչապետի իրապարակային ելոյթներուն մէջ տեղ գտած խիստ վտանգաւոր եւ հակազգային դիրքորոշումներն ու մօտեցումները, եւ այդ հիմքով Փրակի մէջ Եւրոպական քաղաքական համայնքի գագաթնաժողովի շրջանակներուն մէջ տեղի ունեցած բանակցութիւններու ընթացքին ձեռք բերուած պայմանաւորութիւնները:

Կը յայտարարենք. - ԴՅ վարչապետը եւ իշխող վարչախումբը չեն սպասարկեր հայկական շահերուն եւ չունին օրինական մանդատ Դայաստանի ու հայութեան անունով ստորագրելու որեւէ փաստաթուղթ, որ հարցականի տակ կը դնէ Դայաստանի եւ Արցախի ինքնիշխանութիւնն ու հայ ժողովուրդի շահերը:

- Միջազգային իրաւունքի սկզբունքներու եւ ձեւաչափերու կոպիտ ոտնահարումով, մասնաւորապէս ուժի եւ ուժի սպառնալիքի կիրառման, ինչպէս նաեւ Ատրպեյճանի կողմէն բացայայտ յարձակումի եւ Դայաստանի ինքնիշխան տարածքներու բռնագրաւման պայմաններուն մէջ՝ սահմանագտման եւ սահմանագծման ուղղութեամբ որեւէ գործընթացի նախաձեռնում եւ իրականացում անընդունելի է:

- Արցախը իր ինքնիշխանութիւնը հռչակած է միջազգային եւ ներպետական իրաւական կառուցակարգներու համապատասխան եւ անկախ սակարկումի ենթակայ չէ:

- Դայաստանի Զանրապետութիւնը որեւէ պարագայի չի կրնար իրաժարիլ Արցախի ժողովուրդին անվտանգութեան եւ ինքնորոշման իրաւունքի երաշխարորի կարգավիճակէն: Նման քայլ անխուսափելիօրէն կը յանգեցնէ Արցախի հայաթափման ու արցախահայութեան հայրենազրկման:

Կ'ակնկալենք, որ ԵԱՀԿ Մինսքի խումբի համանախագահ երկիրները հաւատարիմ մնան իրենց ստանձնած մանդատին ու պարտաւորութիւններուն եւ հետեւողական ըլլան հռչակուած սկզբունքներուն հիման վրայ Արցախի հիմնահարցի կարգաւորման հարցին մէջ:

Կ'ոչ կ'ուղղենք հայ ժողովուրդին չտրուելու իշխանութեան կողմէն սերմանուող պարտուողական տրամադրութիւններուն, չլուսահատելու, համախմբուելու ազգային ուժերու շուրջ եւ բեկում մտցնելու իրավիճակին մէջ, ինչ որ կ'ենթադրէ արմատական փոփոխութիւններ երեք հիմնական ուղղութիւններով.

- ա) Դայաստան-Արցախ-Սփիւռք եռամիասնութեան վերականգնումով համահայկական գորաշարժի իրականացում,
- բ) պաշտպանութեան եւ անվտանգութեան իրատապ խնդիրներու լուծում,
- գ) կենսական գիշումները բացառելու ուղղուած արտաքին գորակցութեան ապահովում:

Այս առաջնահերթ խնդիրներու լուծումը կարելի է միայն ժողովուրդի վստահութիւնը վայելող ազգային համաձայնութեան սոր կառավարութեան ձեւաւորման պարագային:

Մենք վճռական ենք, յստակօրէն կը պատկերացնենք մեր ընելիքները եւ կ'ոչ կ'ուղղենք միասնական պայքարի:

ՀՅԴ ԲԻՐՈ 8 Յոկտեմբեր 2022

ՀՅԴ ԶԱՅԱՍԱՆԻ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՄԱՐՄԻՆԸ ՄԵԾ ՃԱՌՈՎ ԿԸ ԳՈՒԺԷ ԸՆԴԻԿ ՄԱՐՈՒԽԵԱՆԻ ՄԱՆԸ

ԴՅԴ Դայաստանի Գերագոյն Մարմինը մեծ ցաւով կը գուժէ Նուիրեալ դաշնակցական Շաղիկ Մարուխեանի մահը:

Ընկերուհի Շաղիկը մանկութեան տարիներուն ապրած է Լիբանան, Յունաստան, ուսանած է Փարիզի Սորպոնի համալսարանին մէջ, ապա հաստատուած է Երեւանի մէջ:

Զաւատարիմ հօր եւ Դաշնակցութեան մեծ ընտանիքի որդեգրած ուղեգիծին՝ Շաղիկ Մարուխեան մշտապէս եղած է անկախ Դայաստանի գիւտուորը: Արցախի, Դայ Օգնութեան Միութեան բարեփրական ծրագիրներուն, ԴՅԴ Դայաստանի կազմակերպութեան օրկան «Երկիր» պաշտօնաթերթի (հանդիսացած է թերթի խմբագիրը), տեղական եւ միջազգային շարք մը կազմակերպութիւններու մէջ, ԴՅԴ Դայաստանի Գերագոյն Մարմինի, «Դայր Մարուխեան» հիմնադրամին համար իր կատարած աշխատանքներով ու մեծածաւալ ծրագիրներով Շաղիկ Մարուխեան նպաստած է հայոց Նորանկախ պետականութեան կայացման ու զարգացման:

Շաղիկ Մարուխեանի թողած լուսաւոր եւ օրինակելի յետագիծը պատմութեան փոխանցող շարադրանքը տակաւին պիտի ստեղծուի, իսկ անոր պայծառ անունը յաւերժ պիտի յիշուի սերունդներու կողմէ:

ՀՅԴ Դայաստանի Գերագոյն Մարմին

ՓԱՆԹՈՒՐԹԻՉՄԻ ԿԱՅՄՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՂԱՊԱՇՏ ԶԳՏՈՒՄՆԵՐԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Յօդուածին անգլերէն բնօրինակը հրատարակուած է WND.com-ի մէջ, հայերէնի թարգմանութիւնը կը հրատարակենք կայքի խմբագրութեան թոյլտուութեամբ: Յղումը՝ ստորեւ:
<https://www.wndnewscenter.org/pan-turkisms-aggressive-dreams-of-empire-yesterday-and-today/>

Լուսին Գասայարեան

Լուսին Գասայարեան կ'ահագանգէ: «Չայոց Յեղասպանութեան կրկնութեան սպառնալիքը ամէնօրեայ իրականութիւն է»:

Անգարայէն ղեկավարուող փանթօրքական կայսրութեան ստեղծման Թուրքիոյ կայսերական նկրտումները իրենց արտայայտութիւնը կը գտնեն Նաեւ Ներկայ Կովկասի մէջ եւ այլուր:

Յեղապաշտութեան ջատագով այս գաղափարախօսութիւնը կը նախատեսէ հիմնել կայսրութիւն մը, որ կը ներառէ թրքախօս իւրաքանչիւր երկիր կամ տարածաշրջան, անկախ թէ տուեալ երկրի լեզուն որքանով հեռու է Թուրքիոյ մէջ խօսուող լեզուէն, կամ թէ այդ շրջաններու ժողովուրդը որքանով համաձայն է նման կայսրութեան մը ստեղծումին: Այս սկզբունքը եղած է եւ կը մնայ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան հիմնական տարրը:

Այս ծրագրի իրականացման ճամբուն կանգնած Զրիստոնեայ Չայաստանը Զաղաքականութեան Բնօրրան կը համարուի: Աստուածաշնչեան աւանդոյթին համաձայն, Նոյեան Տապանը հանգչած է Չայաստանի պատմական խորհրդանշիչին՝ Արարատ լեռան գագաթին: Չայոց լեզուն կը նկատուի հնդեւրոպական մայր լեզուներէն մէկը (չըսելու համար՝ հիմնական): Չայաստանի ժողովուրդը ոչ-թրքական ցեղ է:

Փանթուրքիզմը՝ երէկ

Փանթուրքիզմը Օսմանեան Թուրքիոյ հիմնական դրդապատճառն էր՝ 1914-ին դաշնակիցներուն դէմ Առաջին Չամաշխարհային պատերազմին մէջ ներքաշուելու:

Օսմանեան Թուրքիան ոչ միայն կը ձգտեր ընդարձակել արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող Միջինարեւելեան իր կայսրութիւնը, այլեւ կը ջանար տարածուիլ դէպի արեւելք եւ իր սահմաններուն մէջ ներառել այս յօդուածին կից հեղինակային ծաղրանկարին մէջ պատկերուած բոլոր տարածաշրջանները (որոնցմէ շատերը, այդ օրերուն, նոյնիսկ երկիրներ չէին): Փանթուրքիզմի առանձնայատկութիւնը պիտի համարուէր այլազան երկիրներու, յատկապէս՝ թրքալեզուներու, աշխոյժ ներգրաւումը Թուրքիոյ գաղափարական, մշակութային, ռազմական, դիւանագիտական... եւ տնտեսական ազդեցութեան ոլորտ:

Օսմանեան Թուրքիան փանթուրքիստական իր նպատակին հասնելու համար կը նպատակադրէր արմատախիլ ընել այսօրուան Թուրքիա կոչուող տարածքին մէջ ապրող բնիկ քրիստոնեայ ազգերը, այսինքն՝ հայերը, ասորիներն ու յոյները: Վերջինները այդ հողերուն վրայ բնակած էին եւ պետութիւններ ստեղծած հազարաւոր տարիներ առաջ, նախքան թրքական եկուոր ցեղերուն Կեդրոնական Ասիայէն եւ Մոնկոլիայէն ժամանումը եւ Կոստանդնուպոլսոյ գրաւումը՝ 1453-ին:

Փանթուրքիզմը Թուրքիոյ հիմնական մղիչ ազդակն էր 1915-1923 թուականներուն հայերու, ասորիներու եւ յոյներու ցեղասպանութիւնը իրագործելու համար: Թուրքիան կը ձգտէր միատար դարձնել ու թրքացնել իր կայսրութիւնը: Այս նպատակին հասնելու համար միլիոնաւոր բնիկ քրիստոնեաներ խոշտանգումներու ենթարկուեցան, մորթուեցան, առեւանգուեցան, հարձերու վերածուեցան եւ բռնի մահմետականացուեցան: Յեղասպանութիւնը շարունակուեցաւ նաեւ թուրք բռնապետ Զեմալ Աթաթուրքի օրօք, Չամաշխարհային Ա. պատերազմէն ետք: Ան հրամայեց իր զօրավարներուն «Չայաստանը քանդել քաղաքականապէս եւ ֆիզիքապէս»:

Թուրքիոյ եւ իր գործընկեր Ատրպէյճանի ցեղասպանական նպատակները գաղտնիք չեն: Այդ տրամադրութիւնները այսօր իրենց արձագանգը կը գտնեն թուրք բռնակալ Ռեճեպ Թայիպ Էրտողանի եւ ազերի միապետ Իլիհամ Ալիեւի մօտ: Անոնք կը ջանան վերացնել թրքական այս երկու պետութիւններուն միջեւ որպէս պատնէշ կանգնած Չայաստանը: Այսօր, քրիստոնեայ Չայաստանը (որուն բնակչութիւնը 3 միլիոնէն նուազ է) կը հանդիսանայ Թուրքիոյ (86 միլիոն բնակչութիւն ունեցող) եւ թրքալեզու Ատրպէյճանի (10 միլիոն բնակչութիւն ունեցող) յարձակողապաշտութեան թիրախը, այնպէս ինչպէս էր՝ Չամաշխարհային Ա. պատերազմի ընթացքին:

Փանթուրքիզմի ներկայ դրսեւորումները

Լիպիացի լրագրող Ալաատտին Սալեհ խօսելով փանթուրքիզմի սպառնալիքին մասին կը գրէ. «Անգարա կը ձգտի շահագործել Պաքուի հետ դաշինքը տարածաշրջանին մէջ իր դիրքը ամրապնդելու համար՝ փորձելով վերականգնել Օսմանեան կայսրութիւնը եւ Կեդրոնական Ասիոյ թրքական պետութիւնները համարկել բանակավարական (լոճիստիք) հարթ տարածութեան մը մէջ՝ զինուած միացեալ ուժերու տեղաւորումով»:

Փանթուրքիզմի ազդեցութիւնը, սակայն, չի սահմանափակուիր Կեդրոնական Ասիոյ եւ Չայաստանի վրայ: Այս իմաստով ակադեմիկոս Տիմիթրիոս Արիստոպոլսոյ կը գրէ. «Թուրքիոյ ներթափանցումը Լիպիա, ինչպէս նաեւ Սուրիա, անոր յաւակնութիւնները Արեւելեան Միջերկրականի մէջ Յունաստանի եւ Կիպրոսի տնտեսական գոտիներու նկատմամբ Նոյնպէս մաս կը կազմեն փանթուրքիզմի քաղաքական օրակարգին»:

Չողերու բռնագրաւումը՝ փանթուրքիզմի յատկանիշ

Թուրքիան ուղղակի ելք չունի դէպի Ատրպէյճան, Կասպից ծով եւ Կեդրոնական Ասիա: Չայաստան կ'ընդմիջէ զայն: Վերջինս տնտեսապէս խեղդելու ակնկալութեամբ Թուրքիա եւ Ատրպէյճանի հորհրդային Սոցիալիստական Չանրապետութիւններու Միութեան (ԽՍՀՄ-ի) լուծարումէն անմիջապէս ետք փակեցին Չայաստանի հետ իրենց սահմանները: Այս շրջափակումը մասամբ օրհնութիւն էր Չայաստանի համար. Թէեւ ան կ'արգիլէր բեռնափոխադրութիւնը դէպի Չայաստան եւ Չայաստանէն դուրս նշեալ երկիրներուն ճամբով, սակայն, թոյլ չէր տար, որ Թուրքիա եւ Ատրպէյճան կործանարար գործունէութիւն ծաւալեն Չայաստանի դէմ:

Վրաստան եւ Իրան ներկայիս կը ծառայեն որպէս թրքական երթուղիներ դէպի Ատրպէյճան եւ անկէ անդին, բայց անոնք կը մնան անուղղակի ճամբաներ: Ներկայիս Թուրքիան-Ատրպէյճանին կապող ճամբան Պաքու-Թիֆլիս-Ճեյհան (ՊԹԾ) քարիւղատարն է: Ան կ'երկարի Կասպից ծովուն մէջ գտնուող Ազերի-Չիրադ-Կիւնաշլի քարիւղային հանքավայրէն մինչեւ Միջերկրական ծով, կը միացնէ Ատրպէյճանի մայրաքաղաք Պաքուն եւ Կարաբեյեւելեան Միջերկրականի ափին գտնուող Թուրքիոյ Ճեյհան նաւահանգիստը՝ Վրաստանի մայրաքաղաք Թիֆլիսի ճամբով:

2020-ին Ատրպէյճան Թուրքիոյ տնօրինումով յարձակում սանձագերծեց ոչ միայն Արցախի ինքնավար մարզին, այլեւ Չայաստանի վրայ: Թուրքիան այս նախադրական համար տրամադրած էր կառավարման մեքանիզմ, զինամթերք, զօրք, ՏԱՅԵՇ-ի եւ այլ զինեալ ահաբեկիչներ: Ատրպէյճան ստացած էր նաեւ ամերիկեան F-16 եւ իսրայէլեան անօդաչու թռչող սարքեր: Յարձակումներու տեսանլիկ նպատակը ներխուժելով յաղթելն էր, տիրանալու պատմականօրէն հայկական այն տարածքին, որ կը կոչուի Լեռնային Ղարաբաղ (Արցախ), եւ որուն կարելի չէր տիրանալ բարոյապէս, դիւանագիտութեամբ կամ պատմական բացարձակ փաստերով: Բայց մտադրութիւնը շատ ակնհայտ էր. Ան կը ներառէր Չայաստանի տարածքներու գրաւում, որպէսզի աշխարհագրականօրէն Թուրքիան կապէր Ատրպէյճանին՝ Չայաստանի Միւնիքի մարզին միջոցով, որ ծանօթ է նաեւ որպէս Չանգեզուրի շրջան: Սիւնիքը Չայաստանը կը կապէ Իրանի, Ատրպէյճանի եւ Նախիջեւանի: Վերջինս պատմականօրէն հայկական ներգաւառ (անկալա) է, որ այժմ կը գտնուի Ատրպէյճանի տիրապետութեան տակ:

Թուրքիա եւ Ատրպէյճան իրենք գիրենք «Մէկ ազգ, երկու պետութիւն» կը համարեն. Սակայն 2019-ին Էրտողան իր իսկական մտադրութիւնը յայտնեց, երբ յայտարարեց թէ. «Այս նպատակին հասնելու հիմնական գործիքը 2009-ին ստեղծուած Թրքական Խորհուրդն է, որ միացուցած է թրքական աշխարհի բոլոր (բացառութեամբ Թուրքմենստանի) ժամանակակից ներկայացուցիչները: Մինչեւ այսօր մենք կ'ըստինք «Մէկ ազգ՝ երկու պետութիւն [պետութեան մէջ]: Երէկ եւ այսօր արդեօք, որ մենք դարձած ենք մէկ ազգ 5 պետութիւն [պետութեան մէջ], Աստուծոյ օգնութեամբ մեզ կը միանայ նաեւ Թուրքմենստանը, եւ այսպիսով մենք կը դառնանք մէկ ազգ վեց պետութիւն [պետութեան մէջ]: Մենք տարածաշրջանին մէջ կ'ամրապնդենք միատեղ համագործակցութիւնը»:

Անգլերէն թարգմանեց՝
Չարմիկ Պողիկեան
Շար.՝ 19 5

ՓԱՆԹՈՒՐՔԻԶՄԻ...

Սկզբը՝ էջ 4

Ատրպեյճանի նախագահ Ալիեյ Նոյնիսկ կը պնդէ, որ Երեւանը (Յայաստանի մայրաքաղաքը), Սեւանայ լիճը եւ հարաւային Յայաստանը կը պատկանին «հին Ատրպեյճանին»: Այս անհեթեթ պնդումը կարելի է հերքել պարզապէս ծանօթանալով քարտեզներուն, այդ կարգին՝ հնագոյններուն: Աշխարհի որչ պատմութեան մէջ, մինչեւ 1918 թուական, Ատրպեյճան անուով երկիր գոյութիւն չէ ունեցած:

Ճեղքել ոչնչացնելով

2020-ի ատրպեյճանական ներխուժումէն ետք, ատրպեյճանական զօրքերը շարունակեցին բռնագրաւել Յայաստանի հարաւային որոշ տարածքներ եւ պատանդներ վերցնել՝ Նոյնիսկ կողմերուն միջեւ խաղաղութեան համաձայնագիր ստորագրուելէն ետք:

Խաղաղութեան համաձայնագիրը գնահատող վերլուծաբաններու կարծիքով, Թուրքիոյ, Յայաստանի եւ Ատրպեյճանի միջեւ գոյութիւն ունեցող ճանապարհներու ապաշրջափակումը յատկապէս պիտի ծառայէր մէկ նպատակի՝ ապրանքներու փոխանակումին: Մինչդէռ Թուրքիա եւ Ատրպեյճան մտադիր չեն թոյլատրել Թուրքիոյ ճամբով Յայաստանի անկաշկանդ երթելու ընդհանուր հասանելիութիւնը Եւրոպայ: 2021-ին Ատրպեյճանի նախագահ Ալիեյ ընդգծեց իրենց քարոզարշաւին փակաթղական միտումը, երբ ըսաւ. «Եւ Թուրքիա, եւ Ատրպեյճան անհրաժեշտ քայլերու կը ձեռնարկեն շահագեղուրի միջանցքին արդիւնազործման համար... թրջական ամբողջ աշխարհը միացնելու միտումով»:

Փոխադրամիջոցներու կապերը յստակ նպատակի կը ծառայեն: Միւս կողմէ, «միջանցքները» կրնան շատ աւելին նշանակել: Զետեւաբար բազմաթիւ այլ պատճառներ կան՝ կասկածով նայելու Թուրքիոյ եւ Ատրպեյճանի ներթափանցման ծրագրերուն:

2020-ին, Յայաստանի եւ Արցախի Զանրապետութեան դէմ սանձագերծուած պատերազմի ընթացքին, Նոյնիսկ անոր յաջորդող շրջանին, Ատրպեյճան գրաւեց ինքնիշխան Յայաստանի տարածքներ, փակեց ճանապարհներ, փորձեց ապօրինի կերպով «մաքսեր» կորզել բեռնատարներէ, որոնք ստիպուեցան վերադառնալ իրենց ապրանքներով:

Ընդամենը օրեր առաջ՝ 13 Սեպտեմբերին, Ատրպեյճան կրկին յարձակեցաւ Յայաստանի վրայ: Թէեւ Ռուսիոյ միջնորդութեամբ կնքուած զինադադարը* ենթադրաբար ուժի մէջ մտաւ երկու օր անց, սակայն ատրպեյճանական ներխուժումները կը շարունակուին, իսկ Յայաստան կը շարունակէ մնալ միևնույն՝ առանց որեւէ կողմի ռազմական օգնութեան**:

Ցեղասպանութիւնը՝ փանթուրքիզմի դրոշմ

Փանթուրքիզմը ինչ-որ ազնիւ, տեսական նպատակ չէ: Ան կը սպառնայ տարածաշրջանային կայունութեան: Ան լուրջ վտանգ է, յարձակողապաշտ եւ տարածուելու ընդունակ: Զետեւաբար Յայոց Ցեղասպանութեան վերսկսման սպառնալիքը ամէնօրեայ իրականութիւն է:

Կովկասը վտանգաւոր դրացիութիւն է: Եթէ ..արեւմտեան բազէները կը ձգտին փանթուրքիզմի միջոցով զսպել Ռուսիան եւ Իրանը, արդեօք կը կարծեն, որ այս նախադրեալը հետագային կարելի է շրջել ըստ իրենց ցանկութեան: Միթէ՞ կարելի է արձակուած ճինը վերադարձնել լապտերին: Անկախ այս բոլորէն, որչ շրջանը կրնայ դժոխքի վերածուիլ, եթէ անխիճ վերակատարներ փորձեն փոփոխութեան ենթարկել Իրանի սահմանները: Վերջերս, Իրանն ու Ատրպեյճանը յայտարարեցին Արաքս գետին վրայ, սահմանի մէկ կողմէն միւսը, փոխադրամիջոցներու երթելու կամուրջի կառուցման իրենց մտադրութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ Ատրպեյճանը Իրանի տարածքով Նախիջեւանի արտագաւառին (Էքսկլաւիս) կապել՝ տարանցիկ միջանցքի մը ստեղծման ծրագրին լոյսին տակ: Եթէ ..նշեալ կամուրջը կարելի կը դարձնէ այդ կապը, ինչո՞ւ անհրաժեշտ է ուրեմն Յայաստանը գրաւել ու միջանցքի պատրուակով անոր սահմաններէն ներս խուժել:

Եթէ պահ մը ենթադրենք, որ Յայաստան դուրս եկաւ ԶԱՊԿ-էն (Յաւաքական Անվտանգութեան Պայմանագրի Կազմակերպութիւն) կամ հրաժարեցաւ առնչուիլ տարածաշրջանային տերութիւններու՝ Ռուսիոյ կամ Իրանի հետ, այս բոլորը դէպի ծով ելք չունեցող, շրջափակուած Յայաստանը ազգային ինքնասպանութեան պիտի առաջնորդեն անկասկած:

Յայաստան յայտնուած է ցեղասպանական պատմութիւն ունեցող երկու պետութիւններու միջեւ եւ չի վստահիր ԱՄՆ-ի կամ ՆԱՌՕ-ի երաշխաւորութեան: Թէեւ ԱՄՆ-Յայաստան յարաբերութիւնները դարեր շարունակ ջերմ եղած են, սակայն պատմութիւնը ցոյց տուած է, որ Արեւմուտքը լքած է իր «փոքր դաշնակիցը»՝ Յայաստանը, երբ այդ մէկը հրամայական դարձած է: Տակաւին հաւանական է, որ ՆԱՌՕ-ն յորդորէ Թուրքիան եւ Ատրպեյճանը ամբողջութեամբ գրաւելու եւ կլանելու Յայաստանը՝ տարածաշրջանը արեւմտեան ազդեցութեան ոլորտ բերելու նպատակով:

Այսպէս՝ մինչ Արեւմուտքը կը ձգտի սահմանափակել սպառողներու կողմէ բնական կազի եւ պենզիլի օգտագործումը, ան միաժամանակ կարելիութիւններ կ'որոնէ այդ նիւթերը ապահովելու այլընտրանքային աղբիւրներէ, ինչպէս օրինակ՝ Ատրպեյճանէն, պոլլաքի ենթարկելու ռուսական մատակարարները եւ իրանական խողովակները: Աշխարհաքաղաքական առումով Ռուսիան եւ Իրանը տապալելու այս փորձը թերի է եւ անհեռատես: Արդեօք Ատրպեյճանն ու Թուրքիան պիտի կարենան փոխարինել Իրանը կամ ռուսական կազը եւ լոկ իրենց միջոցներով մատակարարել Եւրոպան եւ անկէ անդին (բացառելով Իրանի փոխադրման ծառայութիւններու

տնտեսական գօտին): Ինչպէ՞ս կարելի է վստահ ըլլալ, որ Թուրքիան եւ Ատրպեյճանը այս միջոցները քաղաքական շահերու խաղաքարտի պիտի չվերածեն: Միթէ՞ չենք յիշեր որ Թուրքիա նման քայլ առաւ, երբ Երտողան սպառնաց իր պահանջները չբաւարարուելու պարագային սուրիացի փախչուտականները ազատ արձակել դէպի Եւրոպա, յիշենք նաեւ Թուրքիոյ ամբարտակներ կառուցելու բազմաթիւ ջանքերը, որոնք կը միտէին սովի մատուցել իր հակառակորդները:

Եթէ ..Յայաստան կը մտածէ իր տարածքով տնտեսական փոխադրական շարասիւններու առիթ ընծայել, անհրաժեշտ է որ ռազմական աջակցութիւն ապահովէ՝ առաջըն առնելու Տրովադայի այն ձիւրուն, որոնք կըրնան նոր բռնագրաւումներ եւ ցեղասպանութիւններ ի գործ դնել: (Յայաստան ինքզինք իրաւունք պետք է վերապահէ նաեւ երթելու կողմէն համար վճարումներ սահմանելու):

Բայց ովքեր պիտի ըլլան Յայաստանի ռազմական պաշտպանները: Ռուսները, իրանցիները, թուրքները, ազերիները, ամերիկացիները, ՆԱՌՕ-ն, թէ ՄԱԿ-ի խաղաղապահ ուժերը...:

Ի դէպ, այս բեմագրութիւնը այնքան վտանգաւոր է, որ կրնայ սանձագերծել Յամաշխարհային երրորդ պատերազմ մը:

Իրականութեան մէջ, ոչ միայն պատմական տուեալներուն, այլեւ՝ այսօրուան գարգացումներուն լոյսին տակ կարելի է հաստատել, որ ո՞չ Թուրքիան, ոչ ալ Ատրպեյճանը կրնան Յայաստանի հետ ազնիւ բանակցող ըլլալ: Երկուքն ալ կը շարունակեն բացայայտօրէն ոչնչացնել հայկական կէտքի եւ մշակոյթի բոլոր մասնորոշները, այդ կարգին՝ խոշտանգելով ռազմագերիներ եւ խաղաղ բնակիչներ, կիրառելով քիմիական արգիւումած գէնք եւ քանդելով իրենց վերահսկողութեան տակ գտնուող եկեղեցիներ, վանքեր, յուշարձաններ ու գերեզմանատուներ:

Այս իսկ պատճառներով, թրջական եւ ատրպեյճանական փոխադրական ճանապարհները պետք է շարունակեն շրջանցել Յայաստանը: Յայաստան այլեւս պետք է ըլլայ մէկ կողմէ Ռուսիոյ, միւս կողմէ ԱՄՆ-ի ու ՆԱՌՕ-ի քաջքուկի առարկան: Գործնական եւ բարոյական իրամայական փանթուրքիզմին բացայայտումն է (եւ անոր դէմ դնելը):

Մերժել փանթուրքիզմը՝ յանուն ժողովրդավարութեան, մարդասիրութեան եւ խաղաղութեան

Յամաձայն ակադեմիկոս Տիմոթիոս Արիստոպոլոսի. «Յակառակ այն իրողութեան, որ Երտողանի կառավարման տարիներուն Թուրքիան տեսականօրէն հրաժարած է փանթուրքիստական .. հռետորաբանութենէն՝ յօգուտ «Նորօսմանիզմի», գործնականօրէն, սակայն, փանթուրքիստական .. գաղափարախօսութիւնն է, որ կը շարունակէ ուղղել Թուրքիոյ աշխարհաքաղաքականութիւնը»:

Աւելին՝ Արիստոպոլոսի կարծիքով. «Իսլամ եղբայրներու իր աջակցութենէն եւ Զիւսիսային Սուրիա ներխուժումէն սկսեալ, մինչեւ Լիպիոյ քաղաքացիական պատերազմ, ապօրինի ներգաղթի սպառնալիքներ՝ ուղղուած Յունաստանի եւ Եւրոպայի, տակաւին Արցախի (Լեռնային Ղարաբաղի) պատերազմ, զուգահեռաբար քիրտներու հալածանքներ... ոչ այլ ինչ են, քան Թուրքիոյ ծաւալապաշտական .. քաղաքականութեան վերաբերող փանթուրքիզմի ծրագրի օրակարգը»:

10 Նոյեմբեր 2016-ին, Զեմալ Աթաթուրքի մահուան տարելիցի առիթով, Երտողան բացայայտօրէն յայտարարեց, որ «Թուրքիան ներկայ իր տարածքէն աւելի մեծ է». ան խօսելով «սրտի սահմաններու» կրօնական իր ուսմունքին մասին հաստատեց. «Մենք չենք կրնար բանտարկուիլ 780 հազար քառ. ըլմ. -ի սահմաններուն մէջ, մեր բնական սահմանները կը տարբերին մեր սրտի սահմաններէն: Մուսուլի, Զերքուքի, Զոմսի, Սըրիփի մէջ ապրող մեր եղբայրները կրնան Թուրքիոյ բնական սահմաններէն անդին ըլլալ, սակայն միշտ կը մնան մեր սրտի սահմաններուն մէջ»:

Մտաւորական Վահան Բաբախանեանի խօսքերով. «Թուրքիզմի գաղափարախօսութիւնը ոչ միայն վտանգաւոր է, այլեւ, խորքին մէջ, ցեղասպանութեան մէկ արտայայտութիւնն է»:

«Փանթուրքիզմը կը քողարկուի մշակոյթի եւ կրօնի ծածկոյթին տակ», կ'աւելցնէ Բաբախանեան, «ըստ էութեան մնայով սակայն յարձակողապաշտ, ցեղապաշտ ուսմունք՝ օտար հողերու բռնագրաւման եւ «Մեծն Թուրանի» ստեղծման համար»:

*Այս յօդուածի հրապարակումէն ետք տեղեկութիւններ յայտնուեցան զինադադարի միջնորդութեան մէջ ԱՄՆ-ի եւ Ֆրանսայի դերակատարութեան մասին:

**Նոյն յօդուածի հրապարակումէն ետք Յայաստանին օտարերկրեայ գէնք վաճառելու մասին չհաստատուած լուրեր եւ շրջանառութեան մէջ դրուեցան:

Լուսին Գասպարեան գրող եւ հեղինակային ծաղրանկարիչ է, կը բնակի ԱՄՆ: Ան այս յօդուածը կը նուիրէ պետական .. գործիչ Գարեգին Նժդեհին, որ ապրած է մահացած է Սիւնիքի եւ Յայաստանի համար: Այցելեցէ՛ք Գասպարեանի՝ www.lucinekasbarian.com կայքը:

www.kantsasar.com
www.kantsasar.com
www.kantsasar.com

ԿԵԱՆՔԻՍ ԵՐԱԶՆԵՐՈՒՆ ԾԱՄԲԱՆԵՐՈՎ

Սոնա Մասարեան

Էրզրումը (Կարինը), Եփրատն ու Արածանին Կրկին, անհրաժեշտաբար հրաժեշտ տալիք ենք պատմական հպարտության դարձած մեր Տիգրանակերտին և մեր քրիստոնեական հաւատքով նորոգուելիք ենք Ս. Կիրակոս Եկեղեցւոյ օրհնութեամբ, մեր առաջնորդը յայտարարեց, որ կը մօտենանք մեր պատմական բերդաքաղաքին՝ Էրզրումն ահանգիստի գաւառակին: Խնու՛ս, Խնու՛ս... ինքնապաշտպանական մարտեր, Հայոց Մեծ Եղեռն, թալան... Հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարի ու մաքառումներու ամենամայլ էջը վերոյիջելով և հայրենասիրական խրախուսիչ երգերով յառաջացանք Սեւերեկի նորակառոյց,

բարձրադաստիակ շէնքերով և «մաքուր» փողոցներով, ուր նաեւ հայրենասերի նախանձով նկատեցի, թէ ներքին ապահովութիւնը ստանձնած թուրք գինուորականը ինչպիսի հանդերձանքով եւ զէնքով կանգնած էր ինքնավստահ...

Ա՛հ, որքան կ'ուզէի տեսնել այս բոլորին արժանի, հայրենիքիս պաշտպան հայ գինուորը այստեղ...

Ափսո՛ս, ժամանակ չունիմք, կամ հետաքրքրուած չենք հայ գինուորին ապահովութեամբ մտահոգուելու... (Է՛հ նուիրումդ մեծ, կորուստդ առաւել մեծ, մեր առաքինի՛, հայ մարտիկ)

Գիշերեցիմք Սեւերեկ: Յաջորդ առաւօտ կանուխ մեր շրջապատը սկըսած էր Սարիղամիշով, Պաթմանի կամուրջով և դէպի հին քաղաք, ուր կ'իսաքանդեցիմք ինքնուրու և լքուած մատուռներու ցածիկ գմբէթներուն վրայ մամուռը իր հանգիստը գտած էր՝ դար մը և աւելի... Ի՛նչ խօսք. «վա՛յ»-երով, «վո՛ւյ»-երով հասած էինք նեղ փողոց մը, ուր նշմարեցիմք բարձր պարիսպներով «բնակարան» երեւոյթի մը, որ առաջին նայուածքով «անբնակելի» կարծեցիմք: Անոր փայտեայ խոշոր դուռը փակ էր: Դուրսէն դիտել և ափսոսալը բաւարար չէր կարծեք, երբ նայուածքս սեւեռեցի դրան վրայ հազիւ երեւող, կարմիրով գծուած «խաչ»-ի նմանող բանի մը... «խորհր՛ւ, կանգ առէ՛ք», բացազանչեցի և նետուեցայ հանրակառքէն դուրս... Ի յայտ եկաւ, որ խաչի նշանը իր անտեսանելի շարունակութիւնը ուներ, որ ցոյց կու տար թիւ չորս թուանշանը: Այդ պահուն, ինծի հետեւող մեր խումբը շուարած էր, սակայն ես յուսահատած չէի. փակ դրան ճեղքէն նշմարեցի տան ներքին պարտեզին խնամուած ըլլալը և առանց վարանելու դուռը ուժգին հրեցի ու բացի... Տարեց մարդ մը աթոռին վրայ նստած, իր ծխախոտէն բարձրացող ծուխներուն հետ տարուած էր մտքերով, երբ յանկարծ նշմարեց գիւ և ինծի հետեւող խումբը: Պաղարիս քայլերով մօտեցաւ և հարցուց, թէ ովքե՛ր ենք:

Արիւնս սառած էր: Տան չորս բոլորը կը դիտէի... այս մեծ շրջափակին մէջ վստահ նահապետական հայ ընտանիք մը կ'ապրէր իր որդիներով, հարսներով, թռռներով և ծոռներով...

- Ո՞վ կ'ապրի այս տունը, հարցուցի:
- Մենք:
- Յանկարծ, դիմացի դրեն երիտասարդ մանկամարդուհի մը տատամտ քայլերով ու անհաւատալի մեղմ ժպիտով մը բարեւեց և հարցուց թրթրէնով.
- Ինչպե՞ս կրնամ օգնել ձեզի:
- Հարցս կրկնեցի և աւելցուցի.
- Իսկ ձեզ մէ առաջ ո՞վ կը բնակէր հոս:
- Պապերս:
- Իսկ աւելի առաջ որո՞ւ կը պատկանէր այս տունը, - վերջապէս հարցուցի, ինչ որ կուզէի գիտնալ... ու սիրտս տրոփել սկսաւ:
- Սիգ Էրմիւնի սընը՞զ... (դուք Հայ՞ էք):
- Այո, - ըսի և շունչս բռնած հետեւեցայ իր խօսքին:
- Իմ մեծ մայրս, 13 տարեկան հայ աղջնակը, քիւրտ մեծ հօրս կնութեան առնուած ու քրտացած էր... ընտանիքի միւս անդամները արտերկիր գացած և երբեք չէին վիացած անոր: Մեր ընտանիքը ամբողջութեամբ քիւրտեր են, ես ալ քրտուհի եմ... - բայց նկատելով անգուսպ յուզումս զգացնել տուաւ, որ հոս հայու դրոշմ մը կայ... ու շարունակեց, - Իմ մէջ քու արիւնն է կայ (Էրմենի քանը վար), և համարձակ յուզումով մը փաթեցուցաւ ինծի:

Որպէս անցեալի հարազատ վերջապէս ըսի անոր, - խնդրե՛մ, հետագային, (ամուսնացած չէր տակաւին) գաւակներուդ պատմէ ինչ որ գիտես: Պարտական ես մեծ մօրդ յիշատակին... Ան սիրով ու իրեն հարազատ ժպիտով մը հաստատեց համաձայնութիւնը և... հրաժեշտ տուիմք հայկական հետքի մը ևս...

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԱՆԿԻՆ

ԳԻՐՔ ՄԵ ԿԱՐԴԱԼՈՎ ԿԵԱՆՔՍ ՓՈՒՆՈՒԵՑԱՒ

Սերիկ Մկրտիչեան

2021 - 2022 տարեշրջանի ԱԸԵ ճեմարանի տարեկան գիրքի ցուցահանդէսը հետաքրքրական էր:

Ցուցահանդէսին նպատակն էր աշակերտները ծանօթացնել գիրքերու ընդարձակ աշխարհին և քաջալերել ընթերցանութիւնը: Ինչպէս բոլոր աշակերտները, ես ալ քաջալերուեցայ գիրք մը առնելու և ընթերցելու: Անցեալ տարի կարդացի Սալբի Զէլէճեան-Եթերեանի թարգմանած գիրքերէն մէկը՝ «Գունաւոր Նիւթեր»-ը: Այս տարի կարդացի «Տեսանկիւն»-ը, «Ապրիլ՝ Խոկալով Ու Չգալով»-ը և «Կեանքի Նկատմամբ»-ը, որոնք շատ հաճելի ու սրտիս խօսող գիրքեր էին:

Երբ վերոնշեալ գիրքերէն երրորդը ընթերցեցի, կեանքի նկատմամբ տեսակետս բոլորովին փոխուեցաւ:

Գիրքը կը պատմէր, թէ օր մը տարեց մարդ մը իր աշակերտները հաւաքելով հարց կու տայ անոնց.

-Եթէ գիտնայիք, որ վաղը պիտի մահանայք, այսօր ի՞նչ կընէիք: Ամենէն երիտասարդը կ'ըսէ.

-Կարծեմ կը հաշտուի մօրս հետ, որուն հետ երեք ամիսէ ի վեր չեմ խօսիր:

Ուրիշ մը.

-Տիկնոջս, քեզ կը սիրեմ կ'ըսէի, որովհետեւ մեր ամուսնացած օրէն ի վեր անոր սերս չեմ յայտնած:

Տարեց մարդը անոնց դառնալով կ'ըսէ .

-Այս բոլորը ընելու համար ինչո՞ւ մահուան կը սպասէք:

Երբ առաջին անգամ կարդացի այս տողերը, սթափեցայ և ըմբռնեցի անոնց իմաստը: Ես ալ ինքզինքս հարց տուի, թէ ես ինչ կ'ընէի...: Հաւատացէ՛ք մտքիս մէջ կազմուեցաւ ընելիքներու այնպիսի սիւնակ մը, որուն բոլոր մանրամասնութիւնները միջեւ օրս գործի չվերածեցի:

Այս պատմութենէն իմացայ ժամանակի կարեւորութիւնն ու արժէքը: Մեր կեանքին մէջ ետդարձ չունեցող երեք բաներ կան՝ ժամանակ, խօսքեր և առիթներ: Ժամանակը մէկու մը համար կանգ չ'առնէր, ուստի իւրաքանչիւր վայրկեանիդ արժէքը գիտցի՛ր, զանոնք յատուկ անձերու հետ բաժնեկցէ, որպէսզի շատ աւելի օգտակար ըլլան:

Ճամբան, մեզի անծանօթ, պարտադրաբար քրտացած պարմանուհիին մասին մտածելով հասանք ահեղազգ Եփրատի կամրջակին, որուն բուն հոսանքին հետ կարծեք կը լսէիք խեղդամահ մեր հայուհիներու կանչն ու յաւերժ L-ռ-ու-թ-ի-ւ-ն-ը... Գետը իր պատմութիւնն ունի...:

Աւելի վեր, կանգ առիմք «հովիւի կամուրջ»-ին մօտ, որ այդ շրջանին առաջին կամուրջն էր՝ կառուցուած հայ հովիւի մը ձեռքով, որ ծանօթ էր «վերին Բասիլան» գաւառակ անուամբ: Շրջանը գունագեղ դաշտեր ուներ: Կանաչի կողքին՝ մանիշակագոյնն ու դեղինը և տեղ-տեղ կարմիր կակաչները կը փորձէին բարձր տրամագրութիւն ներշնչել, իսկ հովիւին նուազը քաղցրօրէն կը ինչէր... որքա՛ն սեր ու երազ ա՛նք, այդքան ցա՛ւ ու տառապանք ապրած հայ հովիւը տակաւին իր նուագով կը սփոփէր ինքզինք և կը փորձէր խաղաղեցնել իրեն վստահուած հօտը:

Անցանք Կիլիկիոյ Ուրֆա նահանգի Սարիղամիշ (Եղեզնիկ) քաղաքով, ապրելով Կիլիկիոյ շարդի ու մեր բնիկ ժողովուրդի տեղահանութեան ու աքսորի ճամբուն՝ սարսափը... Ընդվզումով վերոյիջեցիմք շարունակուող շարդը Հայաստանի սահմանին, Արցախի մէջ: Ջարդ, որ նոր ոճով բւ հրահանքով, բայց նոյն նպատակով կը շարունակէ խլել մեր ափ մը հայրենիքի մարտունակ երիտասարդութիւնը:

«Է՛հ, մեր ճ-ա-կ-ա-տ-ա-գ-ի-ր-ն է այս», - կը մտածեմ:

Դէպի Կարս և Արտահան, Անի և Ախուրեան, դէպի ծովակն Վանայ ու Վան, Մուշ ու Տիգրանակերտ, Սեւերեկ, Եփրատ ու Արածանի, վանքեր ու սարեր, խալտեան լեռներ ու Նեմրուժ, մեր դաշտերն ու ձորերը տեսնելով մեր ուխտը նորոգեցիմք... լուռ խոստանալով՝ «Մենք ձեզ երբեք չենք մոռանար ու միշտ կը յիշենք»...:

Եւ վերջապէս անհրաժեշտաբար հրաժեշտ տուիմք մեր նախնեաց հայրենիքին, ուր հասայ կեանքիս երազներուն ճամբաներով...:

(Շար. 3 էւ վերջ)

Պրիսմակե

«ՃԵՐՄԱԿԱԶԻՆ ԳԻՆԻ ԱՐՓԵՍՅԷ»

Սարուշ Երամյան

Առաջին անգամն է, որ կը հանդիպիմ լատինատառ թղթերէն գիրքի մը՝ «Tedavi Ve Receteler», թէւս վստահ եմ, որ շատ մեծ է անոնց թիւը այսօր: Դեղինակը Dr. B. K. Varvar կը կոչուի: Եթէ ծանօթ չըլլայի գահիրէբնակ Ստեփան Վառվարեանին, որ տարի մը առաջ զոհ գնաց համավարակին, հաւանաբար ուշադրութիւն չդարձնէի, կամ կարելու չէր չէր չէր: Տիկին Վառվարեանը սակայն մեծ եռանդով ըսած էր՝ «Պատմելքեզի այս գիրքին պատմութիւնը»:

Դեղինակը իր ամուսինի բժիշկ հօրեղբայրն է, Արեւմտահայաստանի մէկ քաղաքին բնակիչ (պատմութիւնը չ'ըսեր թէ ո՞ր քաղաքին բնակիչ), որ 1915-ը անմիջապէս նախորդող շրջանին զգալով քաղաքական անկայուն վիճակն ու կասկածներ ունենալով հայերուն գլխուն հասունցող վտանգին, կ'որոշէ հեռանալ երկրէն:

Ըստ երեւոյթին, պատերազմին պատճառաբանութեամբ արգիլուած էր հայերուն երկրէն դուրս գալը: Բժիշկը կը բռնուի եւ բանտ կը նետուի:

Այդ օրերուն բանտապետին աղջիկը շատ հիւանդ է եղեր եւ զայն բժշկելու բոլոր ճիգերը ապարդիւն անցեր են: Բժիշկին հսկող ոստիկանը

լուր կու տայ բանտապետին, թէ «Սա մեր նոր բանտարկեալը հայ բժիշկ մըն է...»:

Դեռաքրքրական է այստեղ բանտարկեալին հայ ըլլալուն վրայ դրուած շէշտը, որ երկու նշանակութիւն կրնայ ունենալ՝ ա. հայը հմուտ է, ինչ ալ ըլլայ իր մասնագիտութիւնը, եւ բ. հայը պիտի չմտածէ վնաս հասցնել, նոյնիսկ եթէ բանտին մէջ է:

Հայ բժիշկը կը հետեւի բանտապետին հիւանդ աղջկան դարմանումին եւ որոշ ժամանակ մը ետք աղջիկը ամբողջովին կը բժշկուի: (Պատմութեան այս բաժինը քիչ մը հին հեքիաթ կը հոտի կարծես):

Բանտապետը կ'ըսէ բանտարկեալ հայ բժիշկին.

— Կը կարծես, որ աղջիկս բժշկելուդ լաւագոյն պարգեւը պիտի ըլլայ ազատութիւն տալ քեզի: Այս գիշեր բանտին դռները բաց պիտի գտնես, գիս ալ՝ խրախճանքի հրաւիրուած ...

Բժիշկը շունչը Յունաստան կ'առնէ, եւ հոն քանի մը տարի մնալէ ետք, երբ իր աղջիկը կը սիրահարի գոմիւնիստ երիտասարդի մը հետ, զայն փրկելու համար Զարաւային Ափրիկէ կը հաստատուի: Անոր շահաւորները մինչեւ օրս կը շարունակեն Զարաւային Ափրիկէի նոյն քաղաքը բնակիլ:

Նման պատմութիւններ շատ եղած են: Խորքին մէջ իւրաքանչիւր հայ, որ ճողոպրած է Ջարդերէն, ունի իր պատմութիւնը, որ լայն գիծերով մնացեալներուն պատմութիւններուն նման ըլլալուն հակառակ, կը մնայ ուրոյն:

Զարգը այստեղ հայ բժիշկին կեցածքն է. մարդ մը, որ ինքզինքն փրկելու ճամբուն վրայ կը բանտարկուի եւ շատ հաւանաբար մահուան դատապարտուի որպէս «հայրենիքի դաւաճան»: Այլ խօսքով՝ մարդ մը, որ ծայրայեղօրէն պէտք է յուսահատ ըլլայ: Սպասելի է նաեւ որ վրեժով լեցուած ըլլայ: Իր պայմաններուն մէջ վրեժ լուծելը դիւրին պիտի չըլլար: Բայց երբ առիթը կը ներկայանայ, ինք ամբողջովին իր մարդկային խիղճին անսալով, կ'ընէ բժիշկի պարտականութիւնը, մոռցած իր հայութիւնն ու վրեժը, մոռցած հիւանդին թրջութիւնը:

Ինչպէ՞ս բացատրել ասիկա:

Նման կացութիւններու յաճախ հանդիպեր ենք մեր պատմութեան մէջ, որոնց ամենամեծ օրինակը Մուշեղ Մամիկոնեանի պարսիկ շահին կանանոցը վերադարձնելն է:

Փաստոս Բիւզանդ կը պատմէ, թէ Մուշեղ Մամիկոնեան այդ օրերուն շատ գեղեցիկ ճերմակ նոյգ մը ուներ, որ նոյնիսկ պարսիկ Շապուհ արքային նախանձը կը շարժէր: Արքան իր կանանոցին նկատմամբ Մուշեղի մեծահոգի վարմունքով հիացած, ճերմակ նոյգին հեծած Մուշեղի պատկերը քանդակել կու տայ գինիի իր գաւաթին վրայ եւ բոլոր խնձոյքներու ընթացքին, հիւրերուն եւ զօրքին առջեւ Մուշեղի կենացը խմելով գաւաթը կը բարձրացնէ ու կ'ըսէ.

«Ճերմակաճին գինի արփեսցէ» — ճերմակաճին գինի թող խմէ ...

Անդրանիկ Ծառուկեանի «Մերը Եղեռնին Մէջ» վեպն ալ նման սիւթ մը կ'արծարծէ, ուր հայ բժիշկը կը դարմանէ թուրք մեծաւորի մը դուստրը եւ կը մերժէ հօր առաջարկը, այդ թրջութիւն կնութեան առնելով մահէն փրկուելու:

Դրեաներուն համար «Այն ընդ ական եւ ատամն ընդ ատաման» է, մինչ քրիստոնեաներուն համար՝ «Մէկ երեսը ապտակողին, միւս երեսը դարձուր» է:

Անէքթոտ մը կայ, ուր հայ քահանայ մը մէկ երեսին ապտակը ստանալէ եւ երկրորդ երեսը դարձնելէ ետք, զինք ապտակողը շանսատակ ըրեր է ծեծին տակ, ու երբ հարցուցեր են՝ «Ինչպէ՞ս ...», ըսեր է՝ «Երկրորդ երեսը դարձուր ըսելէ ետք, մեր տեղ Յիսուս Քրիստոս չըսաւ ինչ ընել. խելացի մարդը ի՞նչ ըրածս պիտի ըներ»:

Մեր ժամանակներուն մէջ, երբ բիւրերորդ անգամ ըլլալով մեր երկիրը կեղեքումի կ'ենթարկուի, մենք կը շարունակենք «խաղաղութեան» մասին խօսիլ: Իրաւունք ունի՞նք խաղաղութեան մասին խօսելու, երբ պէտք եղած ժամանակ պէտք եղած ձեւով գարնել չենք սորված:

Ո՞ր մէկը անելի հիմնական է՝ փոխարինուած ազնուութիւնը, թէ դիմադրելը ինքնապաշտպանութեան ու երկրիդ պաշտպանութեան համար: Զէ՞ որ ըսուած է՝ «Ձեր մարգրիտները խոզերուն առջեւ մի՞ թափէք»: Ուրեմն ինչո՞ւ խաղաղութեան մասին խօսիլ (խաղաղութիւնն ալ մարդկային մարգրիտ մըն է, գոր քիչեր կը գնահատեն), երբ մեր խօսակցները այդ «լեզուն» չեն ուզեր լսել իսկ:

Բոլոր այս մտորումները գիս հարցադրումներու կը տանին՝ արդեօ՞ք այս եւ նման այլ գիծեր հայ մարդու ծիներուն մէջ հիւնէն ի վեր գտնուած, պատասխանատու են մեր անհետացումը արգիլելու, մինչ այլ ուժեղ ազգեր վաղուց կորսուած են:

Թէ՞ «մէկ հաստ հայ, ան ալ՝ թանգարանին մէջ» սպառնալիքը կը ստիպէ, որ մեր հունտերը միշտ անելի ապահով հողերու պահ տանք եւ այդպիսով, կարծես «հունտի դրամատան» մէջ ըլլայինք, պահեր ենք մենք զմեզ, մեր հետ բերելով մեր ծիներուն լաւ ու վատ յատկանիշները:

Կը մնայ վերջին հարցում մը՝ պարսիկները, կամ անոնց հետեւորդ իրանցիները կը յիշէ՞ն իրենց Շապուհ արքային Մուշեղ Մամիկոնեանին ըրած կենացը՝ «Ճերմակաճին գինի արփեսցէ»ն ... թէ իրենք ալ, թուրքերուն պէս մոռցած են թրքական ճարտարապետութեան, երաժշտութեան, թատրոնին, բառարանագիտութեան, ոսկերչութեան եւ այլ արհեստներու, արուեստներու եւ գիտութիւններու հիմնադիրներուն որոնք ըլլալը ...

«ՆԵՐՍԵՍ ԸՆՈՐՀԱԼԻ»...

Սկիզբ՝ էջ 2

գոյն ուսմամբ կարելի է դիմագրաւել ներկայ աշխարհի բոլոր մարտահրաւերները:

Ուղերձին մէջ Տիար Կիրակոս Գոյումճեան ջերմապէս կը շնորհաւորէր 2021-2022 տարեշրջանի «Ներսես Ընորհալի» մրցանակին արժանացող հայ ուսանողները, անոնց ծնողները, վարժարանի տնօրէնն ու ուսուցչական կազմը: Անհատապէս եւ ազգովին յաղթող հանդիսանալու համար, պարոն Գոյումճեան հայ ուսանողներուն կը յիշեցնէ լաւապէս տիրապետել գիտութեան եւ ճարտարարուեստի նորագոյն նուաճումներուն:

Այնուհետեւ, Ազգ. Զարէն Եփփէ Ճեմարանի նորանշանակ տնօրէնուհի Չեփիւմ Բիսեան բեմ հրաւիրեց Առաջնորդի Տեղապահ Զոհր. Տ. Մանուկ Աբդ. Պարիխանեանը՝ մրցանակի տուութիւնը կատարելու համար:

Ճեմարանի երկարամեայ տնօրէն Յակոբ Զիւլեճեան բեմ հրաւիրեց «Ներսես Ընորհալի» մրցանակի Զալէպի հայկական վարժարաններուն մէջ 12-րդ կարգի պետական լրացուցիչ քննութիւններուն առաջին երեք բարձրագոյն խիշերը ապահովող ուսանողները: Հայր Սուրբը, Զուէթահայ բարերար Տիար Կիրակոս Գոյումճեանի «Ներսես Ընորհալի» մրցանակը յանձնեց հետեւեալ հայ ուսանողներուն. -

- Զարէն Գատեհճեան (Առաջին), Սարին Շահինեան (Երկրորդ), Կալին Պալապանեան (Երրորդ), որ ճամբորդութեան պատճառով ներկայ չէր գտնուած:

Աւարտին Հայր Սուրբը շնորհակալութիւն յայտնեց Տիար Կիրակոս Գոյումճեանին, որ «Ներսես Ընորհալի» մրցանակի տուութեամբ խթան կը հանդիսանայ ուսումնասիրելու սերունդներուն, որպէսզի մըրցակցութեան ոգիով գիտութեան մէջ առաւել խորանան:

«Գանձասար» շնորհակալութեամբ ստացաւ Նորա Պարութեանի

«ԶԵՐՕ» (2016-2021)

գիրքը, հրատարակութեամբ «Լուսակն»-ի: Երեւան, 2022:

ԱՔՍՈՐ - ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ԲՈՎԷՆ ԱՆՑԱԾ ՄՈՒԹՔԵՑԻ ՆԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆերման Թորոսյար
Հայերենի թարգմանությունը Մարի Մերտխանեան-Եարալեանի

Չարսիկ Պողիկեան

Ֆերման Թորոսյարի «Աքսոր» յուշագրությանը Ապստամբության բովեն անցած մութ ժամանակների մասին հայ ընտանիքի մը անդամները, 1938-1960 տարիներին Թուրքիոյ մէջ գիւղէ գիւղ ապաստան որոնող, որպէս մերժուած տարր ապրող հայ ընտանիքի մը կենաց մահու պայքարի պատմությունն է: Պայքար մը, ուր հայ մարդը, յատկապէս արեւմտեան Հայաստանի գաւառներուն մէջ ապրող հայը, բռնի թրջացման, իսլամացման, «կեանք» կոչուելէ սկսեալ ամէն տեսակի նուատացման, աւելին՝ մարդկային ամենէն տարրական իրաւունքներէ զրկուած ըլլալու անիրաւութիւնները կրելով կը գոյատեւէր, միշտ իր սրտին մէջ վառ պահելով ազատութեան արեւին հասնելու ձգտումը:

Մութիւն Պիթիս - Բաղէշ նահանգին արեւմտեան գաւառներէն մէկն է, Վանայ լիճէն դէպի արեւմուտք, Սասունի արեւելեան կողմը: Եղեռնէն վերապահ հայութեան մնացորդացը 1930-ական թուականներուն կրկին ապրած է ծնընդավայրէն աքսորուելու տառապանքը, որ հետագային արտագոյլացած է արեւմտահայերու յուշագրութիւններուն մէջ: Ֆերման Թորոսյար մուտքեցի մըն է, որ հետագային գաղթած է Միացեալ Նահանգներ՝ 2008-ին վերադառնալով իր պատմական հայրենիք այցելած է նախ իր ծննդավայրը՝ Զերիս (ներկայիս թաշեօ)՝ Մութի գաւառի բնակավայր, վերոյիշած է իր ընտանիքին ապրած ողբերգութիւնը եւ «Աքսորը» վերնագրին տակ իր յուշագրութեամբ վաւերագրած այդ բոլորը:

2013-ին Կոստանդնուպոլսոյ մէջ գործող «Արաս» հայկական հրատարակչատունը լոյս ընծայեց Ֆերման Թորոսյարի հեղինակած յուշագրութիւնը:

Յուշագրութեան մէջ հեղինակը կը ներկայացնէ, թէ ինչպէս իր ընտանիքը, վերաբնակեցման մասին օրէնքի լոյսին տակ, Մութիէն կ'աքսորուի դէպի Չորոսմի Զըզըլթէփէ գիւղը՝ տուեալ շրջանին մէջ ապրող հարիւրհազարաւոր մարդոց հետ: Ապա 1947-ին «Վերադարձի օրէնքը» կ'ընդունուի, սակայն իրենց գիւղ վերադարձը արգելուած էր, ուստի 1948-ին, արգիլուած շրջաններու բնակչութեան խտուրդ վկայագիր ստանալով մինչեւ 60-ական թուականներ այս ընտանիքը կը փոխադրուի տեղէ-տեղ: Երկար տարիներ աննկարագրելի դժուարութիւններու մէջ ապրելով առիթ կ'որոնէ ձեռով մը վերադառնալու իր նախնիներու հողը, սակայն աքսորի հրամանը անշրջելի կը մնայ:

Գիրքի հրատարակութեան առիթով պատմելով թրջացման քաղաքականութեան մասին, հեղինակը կը գրէ. «Հայրս երեք անուն ունեցաւ. հայերէն՝ Ղազար, քրտերէն՝ Կազօ, թրքերէն Հասան: Երբ որոնք տոյսպէս: Ազնիւին Հազնա ըսինք, Մարիամին՝ Մերիս, Նուրիսիին՝ Նուրի: Երբայրս՝ Յարութիւնը Պայրամ կանչեցինք: Իմ բարստիս Ֆերման անունը ինկաւ, ապստամբութեան մասին պետութեան հրատարակած հրովարտակը...»:

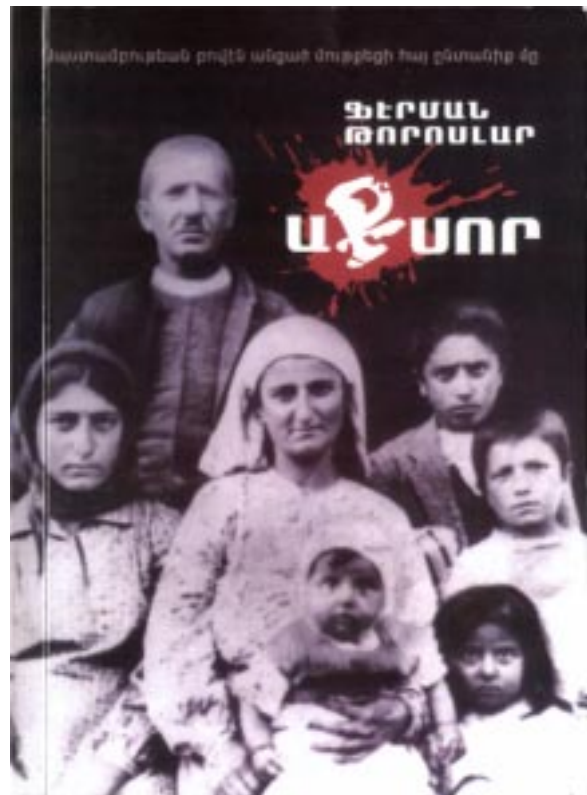
Այսօր հեղինակին անունը Ֆերման է, մակաւնունը՝ Թորոսեան:

218 էջ ընդգրկող գիրքը արեւմտահայերենի թարգմանած է սփիւռքահայ մտաւորական, «Գանձասար» պաշտօնաթերթի նախկին խմբագիր Մարի Մերտխանեան-Եարալեան: Արեւմտահայերէն թարգմանութիւնը հրատարակած է «Լուսակն» հրատարակչատունը, Երեւան, 2022-ին: Գիրքին կողքը Ֆերման Թորոսեանի ընտանեկան լուսանկարն է, բովանդակութիւնը՝ պատմութիւնը:

Թրջագետ, պատմական գիտութիւններու թեկնածու Մելինէ Ալումեան յառաջաբանին մէջ կը գրէ.

Կը մէջբերեմ. «Հայերիս, յատկապէս՝ ոչ մասնագիտական շրջանակների մօտ, թերեւս, ձեւաւորուել է թիւր կարծիք, համաձայն որի՝ թուրք ազգի արհեստական «կերտման» գործընթացն աւարտուել է երիտթուրքերի իշխանութեան տարիներին: Մինչդէռ փաստ է, որ Թուրքիայի բնակչութեան արհեստական կառուցման քաղաքականութիւնը, որն ուղեկցուել է բռնի թուրքացման եւ իսլամացման գործընթացներով, անընդմէջ շարունակուել է նաեւ Թուրքիայի Հանրապետութեան ամբողջ պատմութեան ընթացքին»:

Կը մէջբերեմ. «Հայերիս, յատկապէս՝ ոչ մասնագիտական շրջանակների մօտ, թերեւս, ձեւաւորուել է թիւր կարծիք, համաձայն որի՝ թուրք ազգի արհեստական «կերտման» գործընթացն աւարտուել է երիտթուրքերի իշխանութեան տարիներին: Մինչդէռ փաստ է, որ Թուրքիայի բնակչութեան արհեստական կառուցման քաղաքականութիւնը, որն ուղեկցուել է բռնի թուրքացման եւ իսլամացման գործընթացներով, անընդմէջ շարունակուել է նաեւ Թուրքիայի Հանրապետութեան ամբողջ պատմութեան ընթացքին»:

բերման աւարտ:

Ալումեան որպէս օրինակներ կը յիշէ Թուրքիոյ Հանրապետութեան ժամանակաշրջանի տարբեր տարիներուն ընդունուած պարտադիր վերաբնակեցման մասին օրէնքները, 1930-ական թուականներուն սկսած «Հայրենակից, թրքերէն խօսէ՛» արշաւը, 1937-38 թուականներուն Տերսիմի կոտորածը, 1942-44 թուականներուն ունեցուածքի հարկի մասին օրէնքի գործադրումը, 1955 Սեպտեմբեր 6-7-ի «պոզոմ»ները, 1964-ի Իսթանպուլի քաղաքի յոյներու արտաքսումը:

Ի տարբերութիւն այս քաջածանօթ դէպքերուն՝ մեր քիչերուն ծանօթ է 14 Յունիս 1934-ի Թուրքիոյ խորհրդարանին կողմէ ընդունուած «Վերաբնակեցման մասին» օրէնքը, որ տուեալ ժամանակաշրջանի Թուրքիոյ ներքին գործոց նախարար Շիւքրի Բալայի կարծիքով պետք է կառուցեր «մէկ լեզուով խօսող, նոյն ձեռով մտածող, նոյն անձնական զգացումներ տածող» բնակչութեամբ երկիր մը:

Սոյն օրէնքին համաձայն, Թուրքիան կը բաժնուէր 4 տարածաշրջանի.

Ա) Շրջաններ, ուր կ'ապրի թրքական մշակոյթը կրող հոծ բնակչութիւն.

Բ) Շրջաններ, որոնք կարելի է դարձնել թրքական մշակոյթի կրող.

Գ) Շրջաններ, ուր կարելի է ազատ կերպով բնակեցնել թրքական մշակոյթին պատկանող գաղթականներ.

Դ) Շրջաններ, որոնք դատարկումը պարտադիր է առողջապահական, զինուորական, քաղաքական, կարգապահական եւ այլ նկատառումներով, այսինքն՝ շրջաններ, ուր բնակեցումը արգիւլուած է:

Վերաբնակեցման հիմնական նպատակը թէ՛ քիւրտերու եւ քրիստոնէայ եւ արաբ փոքրամասնութիւններու ուժացումն էր, ինչպէս նաեւ իրենց բնակած շրջաններու ազգաբնակչութեան պատկերի հիմնովին փոփոխութիւնը:

Վերաբնակեցման օրէնքը գործադրուիլ սկսած է նախ Սասունէն, ապա նաեւ Տերսիմէն եւ շարունակուած ողջ արեւմտահայաստանի տարածքին:

Ալումեանի համաձայն, Թուրքիոյ հանրապետութեան առաջին նախագահ Մուսթաֆա Զեմալ Աթաթուրքը անձամբ հետեւած է արեւմտահայութեան աքսորի գործընթացին:

Ֆերման Թորոսյարի յուշագրութիւնը այսպիսի աքսորի ու բռնի թրջացումի ենթարկուած ընտանիքի մը պատմութիւնն է:

Գիրքի յառաջաբանին կը յաջորդէ գիրքի խմբագիրին, բանասիրական գիտութիւններու դոկտոր, «Արեւմտահայոց հարցերու ուսումնասիրութեան կեդրոն»-ի տնօրէն Հայկազուն Ալվրցեանի «Երկու հօսք»-ը այս առիթով:

Ալվրցեան առաւելաբար կ'անդրադառնայ կրօնափոխ հայերու նիւթին, դիտել տալով որ ան փակ թեմա կը համարուէր Թուրքիոյ Հանրապետութեան հիմնադրութեան օրերէն մինչեւ 20-րդ դարու 80-ական թուականներ, իսկ այդ ծայտեալ կեանքին մասին որոշ կցկտուր տեղեկութիւններ, պատկերացում կարելի էր կազմել երկրէն հեռացած կրօնափոխ հայերու կամ անոնց սերունդներու հատուկեւտ յուշագրութիւններէն, հարցազրոյցներէն եւ այլն:

Ալվրցեանի Համաձայն, այս հարցին առաջին անգամ հրապարակաւ օրէն անդրադարձած է Պոլսոյ Հայոց Պատրիարք Ընտրիք արք. Գալուստեանը 1980-ին, խօսելով ծայտեալ եւ կրօնափոխ հայերու խումբերուն, անոնց կրօնափոխութեան հարցերուն մասին: Անոր խօսքը շրջադարձային նշանակութիւն ունեցած է ոչ միայն հարցը հետազոտողներուն, այլեւ նախ եւ առաջ կրօնափոխ դարձած հայերուն մօտ, որոնք ոչ բնակչութեան վայրերը յայտնի էին, ոչ թիւը, ոչ ալ անոնց նկատմամբ պետութեան վարած քաղաքականութիւնը: Ազգային հարցը Թուրքիոյ մէջ գործող բազմաթիւ թապուներէն մէկն էր պարզապէս, որուն մասին խօսիլ անգամ կրնար ծանր հետեւանքներ ունեցել:

Տեղասպանութեան տարիներուն տեղահանութեան եւ կոտորածներէն ճողոպարածներուն կը սպասէին բռնի իսլամացում եւ թրջացում, որ նոյնպէս ցեղասպանական քաղաքականութիւն էր եւ ըստ էութեան կը շարունակուի մինչեւ այսօր: Վերջին տարիներուն բաւական գրուեցաւ եւ խօսուեցաւ նման հայերու մասին, այդ գիրքերէն քանի մը հատը ծանօթ են հայ ընթերցողին (Զեմալ Եալչընի, «Հոգիս Զեզմով Կը Խայտայ», Ֆեթիի Զեթիի «Մեծ Մայրս», եւ այլն):

Հեղինակները կամ թուրք եւ քիւրտ ընտանիքներու մէջ թաքնուած հայուն հետ թոռներ ու ծոռներ էին, որոնք կը կոչէին «քըլըճ արթըղը» այսինքն թուրք պոեմի, կամ թուրք գրողներ էին, ինչպէս Զեմալ Եալչընը:

Ընթերցողին ներկայացուող այս գիրքին հեղինակը վերոյիշեալներէն չէ: Ան բռնի կրօնափոխ դարձած եւ տարիներ շարունակ ծայտեալ կեանք մը ապրած ընտանիքի մը անդրանիկ գաւազն է, որ երիտասարդ տարիքին կը տեղեկանայ իր ինքնութեան մասին, եւ որ այդ տառապանքներուն բուն պատճառը ինքնին հայ ըլլալն է: Անոր ծնողները չէին տեղեկացուցած զինք իր հայ ըլլալուն մասին, որովհետեւ այդ մէկը կրնար իր կեանքին

Մկիզբ՝ էջ 8

սպառնալ:

Թեև Յեղիսակը իր գիրքը յուշագրութիւն կը համարէ, սակայն ընթերցողին յստակ կը դառնայ, որ գործ ունի գեղարուեստի տաղանդով օժտուած գրողի մը հետ, որուն յուշագրութիւնը ունի գեղարուեստական որակ՝ իր կենսափորձին եւ հերոսներու հոգեվիճակներուն ինքնատիպ նկարագրութեամբ եւ գրական-պատմողական բարեմասնութեամբ: Անոր էջերուն կ'եռեւեփին ոչ միայն ընտանիքի մը, այլ ամբողջ ազգի մը անսելի տառապանքին վկայակոչումները:

Յեղիսակը իր յուշերու ճշմարիտ դեմքերէն յաջողած է ստեղծել յիշատակ գեղարուեստական կերպարներ, յատկապէս երբ նկարագրած է իր ծնողները: Յայրը անգործութեան մատնուած ըլլալով մեկտեղ ամէն ջանք կը թափէր ընտանիքին ապաստան մը կառուցելու, կինն ու գաւակները թուրքին ու քիւրտին թշնամական աչքէն հեռու պահելու: Մայրը ապրելով թշուառութեան մէջ, քանի մը գաւակի մահը տեսնելով, իր գաւակները կերակրելու, հագցնելու, տարրական պայմաններով ապահովելու ամենօրեայ հոգատարութիւնը չէր զլանար: Կը մերժէր թրքացումը, իսլամական տօներուն մասնակցութիւնը: Ու Յակառակ տագնապալի կեանքին, հեղինակին ծնողները լաւատեսութեամբ եւ յոյսով կը տոգորէին իրենց գաւակները եւ ամէն ճիգ կը թափէին պահելու անոնց ինքնութիւնը:

Միւս կողմէ ինք՝ հեղինակը աշխատելու եւ օրապահիկը վաստկելու եւ ծնողքին օգտակար դառնալու համար ամէն գործի կը դիմէր, առանց դժգոհելու կամ տրտնջալու:

Եթէ պատմագետներ թուրքոյ վերաբնակեցման օրէնքին, արեւմտահայոց բաժին ինկած տառապանքին իրագրել դարձած են պատմական արժէք ունեցող հրատարակութիւններէ կամ տեղեկագիրներէ, նման գեղարուեստական հրատարակութիւնները անցած են լրատուութեան անդին եւ պատմած են հայուն ապրած առօրեայ տառապանքը, գոյութեան պայքարը իրենց բոլոր մանրամասնութիւններով, հոգեվիճակներով: Ահա թէ ուր կը կայանայ նման յուշագրութեան մը արժէքը:

Բռնի իսլամացման ճիգերը եւ ծպտեալ հայուն ապրած տագնապը կարելի է հասկնալ, գործիւնակ, կարդալով հեղինակին հետեւեալ տողերը.

«Քուրանի դասերուն նեղուելով չէի երթար, որովհետեւ միայն հոն էր որ միւս երեխաներէն տարբեր չէի: Ուրիշ դպրոց ալ չէի յաճախեր: Իրիկունները, քրոջս հետ կ'երթայինք դասի: Խորքին մէջ մայրս մեր երթալը չէր ուզէր, բայց քանի որ բոլոր գիւղացիներու գաւակները կը յաճախէին, ինքն ալ հասակներս չէր: Գիւղին մէջ յայտարարած, նոյնիսկ տունէ տուն շրջելով պնդած էին, որ 6-15 տարեկան բոլոր երեխաները դասի պիտի երթան: Չգացողը կ'այպանուէր: Ես դեռ չէի գիտեր որ հայ ենք: Մայրս այդ մասին բան չէր ըստ: Օր մը խոճան աշակերտի մը հարցում տուաւ, պատասխան չստացաւ: Երկրորդին հարցուց, ան ալ բան մը չկրցաւ ըստ: Երրորդին հարցուց, անկէ ալ ծայն չելաւ: Ծուռ-ծուռ ինծի նայելով ըսաւ՝ դուն ըսէ նայիմ: Ինչպէս եղաւ չեմ գիտեր, այդ օրը հարցումին պատասխանեցի: Խոճան բարկացաւ. «Ծօ՞, կեանուրի՞ն որքը պատասխանը գիտէ, դուք չէ՞ք գիտեր» ըսելով սկսաւ չպատասխանող երեք աշակերտները ծեծել: Ես մեկ կողմէն վախցայ, իսկ միւս կողմէն ալ չհասկցայ, թէ ինչու «կեանուր» եղայ»:

Եւ տակաւին հեղինակը կը պատմէ, թէ ինչպէս գիւղի թուրք պատանիները, յատկապէս հարուստները գինք ամէն տեսնելու կեանուր կոչելով կը ծեծէին, թէ ինչպէս իր ընտանիքի անդամները պարտադրաբար իսլամական տօներուն կը մասնակցէին. «Տօնական օրերուն մեր տան դիմաց կը յայտնուէին եւ հօրս կը պնդէին. Յասան, դուն ալ մեզի հետ նամազի պիտի գաս: Յայրս ամէն անգամ պատճառաբանութիւն մը կը գըտնէր, բայց չէր կրնար գիրքը համոզել: Մէկ երկու

հոգի մեր տուն կու գային ու ամէն մէկը հօրս մէկ թելէն մտած գրեթէ ստիպողաբար գինք կը տանէին շատրուան՝ լուացուելու եւ նամազի մասնակցելու համար»:

Եւ այսպէս հեղինակը կը նկարագրէ իսլամական իւրաքանչիւր տօնի իրենց անել կացութիւնը:

Յաւանաբար այս ճշումներու ազդեցութեան տակ, օր մը, հայրը հեղինակին քրոջը պատմած էր որ իրենք հայ են: Յեղիսակը անսելի ուշ իմացած էր այդ մասին: Անոնք այդ տարիքին հայու

մասին բան չէին գիտեր: Միայն գիտէին որ յոյներ գոյութիւն ունին, որովհետեւ իրենց ապրած շրջանները ապրած էին նաեւ յոյներ եւ յաճախ «Կեանուր» բառը կը լսէին պարզապէս: Յեղիսակը այլ տեղ մը իրենց մերժուած ըլլալուն անդրադառնալով կ'արձանագրէ «Եւ քանի որ աղքատութեան ամենաստորին մակարդակը հասած էինք միշտ խորթ էինք իրենց համար, ինչպէս բացատրեմ, կը նմանէինք տան մէջ ապրող խորթ որբին, որ բոլորին կողմէ արհամարհուած է: Խաղալու առիթ չէին տար մեզի, հարսանիքներուն եւ գատիկներուն չէին ձգէր, որ միւս մանուկներուն հետ խաղանք: Զիտ, կեանուր, եւ այլն կը կանչէին մեզ... Մենք մեր մանկութիւնը երբեք չապրեցանք»:

Այս բոլոր տառապանքներով մեկտեղ հեղինակը հոգեվիճակներ նկարագրելու ինքնուրոյն ոճով ընթերցողին կը հասցնէ այն միտքը, որ ապրելու, վերաշինելու եւ օր մը կայուն բոյն մը ունենալու յոյսը փրկած էր այս հայ ընտանիքը տանջահար անկումէ: Երբ ներում շնորհուած էր քրտնալիներուն, այդ կարգին Ֆերմանին հօր՝ Յասանին, ունեցած չունեցածը կռնակն առած տեղափոխուած էր գիւղէ գիւղ: Ամէն անգամ նոր կացարան մը գտած, կրկին քարը քարի վրայ դրած ու կառչած էր կեանքին: Իսկ պատանի Ֆերմանը ինչպիսի գործերու դիմած էր, իր եւ ընտանիքին օրապահիկը ապահովելու համար, հասած էր մինչեւ Իսթանպուլ, եղած էր՝ բեռնակիր, շինարար, պտղավաճար, վաճառական, գինեպան, տակաւին գինուորագրուելէ ետք, իր սպային ծառայող պարտիզ պան, ապա դերձակ եւ այլն, մինչեւ որ յաջողած էր ունենալ իր սեփական փոքրիկ աշխատանոցը: Չինք ամուսնացուցած էին շատ փոքր տարիքին, ինչպէս շատերու, հայուհիի մը հետ, պարզապէս հայութիւնը ուժացումէ փորկելու մտահոգութեամբ մղուած: Ու ան ստիպուած էր հոգալ եւ իր ընտանիքին եւ ծնողքին ապրուստը: Այսպիսի տառապանք ապրած ըլլալով տարօրինակ աշխատասիրութիւն մը ունէր հեղինակը, յաճախ քիւրտ, թուրք իր տարեկիցներուն նախանձը շարժող:

1954-ին Ֆերման Իսթանպուլ կը մեկնի աշխատանքի, ամուսնանալէն ետք կը տեղափոխուի Տիգրանակերտ, ապա գինուորագրութեան բերումով կրկին Իսթանպուլ, ուր կը հասնի նաեւ իր ընտանիքը:

Այդ տարիներուն Պոլսոյ Յայրոց Պատրիարքը, Շնորհք սրբազանը մեծ աշխատանք կը տանէր թափառական հայ ընտանիքներ Իսթանպուլ տեղափոխելու համար: Ֆերման եւս կը մասնակցէր գաղթականները տեղափոխելու աշխատանքին:

Ան այսպէս կը պատմէր խումբերէն մեկուն

ժամանումը.

«Նաւը Գում Գաբույի նաւահանգիստին մօտեցաւ: Ամէն մէկ ընտանիքի մեծաւորին կը հարցնէինք իրենց անդամներուն թիւը եւ խումբեր կազմելով ճամբուն միւս կողմը կ'անցընէինք ու քաշելով Ս. Աստուածածին եկեղեցի կը հասցնէինք: 15 ընտանիք եկած էր եւ մենք այդ օրը 15 անգամ այդ ճամբան կտրեցինք: Եկեղեցւոյ շրջափակը արդէն տօնավաճառի կը նմանէր: Մէկ կողմը վեհերոտ ու անկրտ գաղթականները հաւաքուած էին, միւս կողմը՝ յանձնախումբի անդամներն ու Շնորհք սրբազանը: Գաղթականները իրար դէմ կանգնած լուր գիրար կը դիտէին: Լռութիւնը խզեց սրբազանը.

– Բարի եկաք ձեր նոր տունը: Կատակ եղէ՞ք որ միևնաչէք: Այս դուռը միշտ բաց պիտի ըլլայ ձեզի համար»:

Այդ տարիներուն՝ 1966-ին, Յայաստան ալ ներգաղթողներ կ'ընդունէր: Յեղիսակը կը պատմէ թէ Յայաստան մեկնելու Իսթանպուլ գալէն անելի գրաւիչ էր անշուշտ, որովհետեւ նոյն լեզուն խօսող, նոյն բնակչութեան տեր մարդոց երկիրն է ի վերջոյ: Սակայն այդ ճամբան ալ ռուսական հիւպատոսարանէն կ'անցնէր եւ ռուսներն ալ համայնավարութեան օրերուն դժուարութիւններ կու տային, իսկ թուրքերուն համար ռուսական հիւպատոսարան գացողը կասկածելի տարր էր, կը հարցաքննուէր, կը հետապնդուէր... Այս պատճառով այդ գաղափարէն ալ հրաժարած էր Ֆերման եւ որոշած էր Իսթանպուլ մնալ ու աշխատիլ:

Գիրքի աւարտին արձանագրուած է Թորոսլար ընտանիքի աքսորի ժամանակագրութիւնը: Ապա հին եւ նոր տեղանուններու ցանկը եւ վերջապէս տեղադրուած են հեղինակին արխիւներէն լուսանկարներ՝ վերջինը թարգմանիչ Մարի Մերտիսանեանին հետ՝ Նիւ Ճըրսի, 2018:

Մերտիսանեան ծանօթ է հեղինակին եւ իր որդիին՝ Կիւլպէնկին: Յաճախ հանդիպած է անոնց, ծանօթացած այս յուշագրութեան լոյսին չեկած, չհրատարակուած բաժիններուն անգամ:

Արեւմտահայերէնի թարգմանութիւնը անթերի է: Թարգմանիչը, ծանօթ ըլլալով հեղինակին եւ տիրապետելով հայերէնին ու թրքերէնին, յաջողած է պահել յուշագրութեան ոգին, խօսակցական լեզուն մինչեւ գրական-գեղարուեստական լեզուն թարգմանած է հարազատութեամբ: Այնպէս մը, որ Մերտիսանեան հեղինակին պատմումի մատչելի, սակայն հարուստ ոճն ու հերոսներու նկարագրութիւնը նոյն որակով պահպանած է արեւմտահայերէնին մէջ: Ինչպէս Ալվըրդեան կ'ըսէ այնպէս մը, որ կարծեք այս յուշագրութիւնը արեւմտահայերէնով գրուած ըլլար:

Եթէ թրքերէն հրատարակութիւնը թուրք հասարակութեան, յատկապէս ցարթ թաքնուած հայերու իրագրելման պիտի ծառայէ, արեւմտահայերէն հրատարակութեամբ ընթերցողը պիտի ապրի այդ տարիներու իր ազգակիցներուն տառապանքն ու տքնանքը եւ գօտեպնդուի իմանալով, թէ նման պայմաններէ անցած արեւմտահայը ինչպիսի՞ ներուժով վերածաղկած է, ոտքի կանգնած ու յանդուրժութիւնը ունեցած իր ապրած աննկարագրելի օրերը հրատարակելով թաքնուած իրականութիւնները լոյսին բերելու վերջապէս:

Եւ հարցում մը կրկին կը ծագի ընթերցողին մտքին մէջ այս օրերուն: Ի՞նչ հաշտութիւն, ի՞նչ յարաբերութիւններու կարգաւորում կարելի է ակնկալել Թուրքիոյ իշխող տարրէն, երբ 21-րդ դար հասած ըլլալով ան ոչ միայն կը շարունակէ նուրանալ Յայրոց Տեղասպանութիւնն ու տեղահանութիւնը, այլեւ կրկին կը դիմէ բիրտ ուժի, յարձակումի, այս անգամ Ատրպէյճանը գինելով Յայաստանէն բաժիններ խլելու, Արցախը հայաթափելու:

Փափաքս է, որ իւրաքանչիւր կարող այս յուշագրութիւնը, ապրի Թորոսլար ընտանիքի այդ օրերու առօրեան եւ իւրովի որոնէ մեր ազգային իրաւունքներու վերատիրացման միջոցները:

Շնորհակալութիւն հեղինակին եւ թարգմանիչին:

ԻՆՉ ԿՐՍԵՆ ԱՍՏՂԵՐԸ

Խոյ

Ճամբորդութեան նոր ծրագիրներ կը մշակէք: Ընկերային կեանքի մէջ հաճելի անկանկալներ կը սպասեն ձեզ:

Ցուլ

Միօրինակութենէն դուրս գալու մասին մտածեցէ՛ք: Նախաձեռնեցէ՛ք եւ վստահօրէն պիտի յաջողիք:

Երկուորեակ

Դուք ձեզ ճնշուած կը զգաք այս շաբաթ: Խուսափեցէ՛ք կարելորդ շուքներ առնելէ եւ փորձեցէ՛ք խաղաղ մնալ:

Խեցգետին

Բարեկամներու հետ սրտբաց գրոյց մը օգտակար պիտի ըլլայ ձեզի: Անվարան արտայայտուեցէ՛ք, որպէսզի ձեր շուրջիներուն սրտերը սիրաշահիք:

Առիծ

Ձեր շինիչ առաջարկներով պիտի հիացնէք նոյնիսկ ձեր հակառակորդները: Ինքնավստահութեամբ նոր նուաճումներ պիտի արձանագրէք ձեր գործին մէջ:

Կոյս

Այս շաբաթ ձեր առջեւ նոր հորիզոններ պիտի բացուին եւ դուք ձեզ խանդավառ պիտի զգաք: Պիտի համոզէք բոլորին եւ իրականացնէք ձեր ծրագիրը:

Կշիռք

Լուսարձակներէ հեռու մնացէ՛ք: Թէեւ որոշ հարցեր կրնան ստեղծուիլ, բայց առանց վիատելու շարունակեցէ՛ք ձեր գործը:

Կարիճ

Ստեղծագործական նորութեան մը հեղինակը պիտի ըլլաք: Զրպարիչ առաջարկ մըն ալ պիտի ստանաք, որ պիտի բարելաւէ ձեր նիւթական վիճակը:

Աղեղնաւոր

Սրտագին բարեկամ մը ուրախ լուր մը պիտի ստանաք: Ձեր սրտի տրոփիւնը յստակօրէն պիտի հասնի ձեր սիրելիին ականջին:

Այծեղջիւր

Դրական տրամադրութեամբ լիցքաւորուած էք այս շաբաթ: Գործի նոր առաջարկ մը մեծ հաճոյքով պիտի ընդունիք:

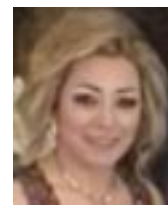
Ջրհոս

Մարդիկ մեծ ուշադրութիւն կը դարձնեն ձեր աշխատանքներուն: Դուք պիտի տպաւորէք զանոնք ձեր ստեղծագործութիւններով եւ գնահատուիք:

Ձուկ

Ձեր դժուարութիւնները լուրջեամբ փորձեցէ՛ք լուծել: Ամէն բան ճշդելէ ետք խօսեցէ՛ք այդ մասին: Գաղտնապահ եղէ՛ք:

Սոնա Տէր Պողոսեան-Տարաքճեան

ՀԻՆ ՀԱԼԷՊԻ ԲԱՂՆԻՔՆԵՐԸ

Հալէպ հիւնէն ի վեր ունեցած է հանրային բազմաթիւ բաղնիքներ, որոնք նպաստած են հանրային առողջութեան: Թէեւ Հալէպ իր ընդարձակ շրջանակով գուրկ եղած է անտառներէ, որոնք քաղաքին բաղնիքներուն եւ փոռներուն փայտը դիւրութեամբ կը մատակարարէին, բայց անտառները փոխարինուած են շամբուտներով ու մացառուտներով, որոնցմով կը տաքնային Հալէպի բաղնիքները:

Հին Հալէպի բոլոր բաղնիքները ճարտարապետական գեղեցիկ կառուցումներ են, նման Կ. Պոլսոյ եւ Անատոլիոյ բաղնիքներուն, բոլորն ալ բաժանուածներով եւ ոճով շինուած են:

Հետագային Հալէպի հանրային բաղնիքները մեծ մասով գրեթէ դադարած են գործել, որովհետեւ իւրաքանչիւր լուրջ ու բարեկեցիկ ընտանիք ուզած է իր տանը մէջ իր մասնաւոր բաղնիքը ունենալ, հանրային բաղնիքը ձգելով աղքատ ու գործաւոր դասուն:

Հին Հալէպի ներքը միայն 71 բաղնիք կար. ասոնցմէ զատ 31 ուրիշ բաղնիքներ, որոնք կը գտնուէին բնակարաններու մէջ: Իսկ քաղաքը պարիսպէն դուրս 28 բաղնիք կը հաշուէր, կային նաեւ ուրիշ բաղնիքներ, որոնց թիւը ընդամենը 195 էր: Ասոնցմէ նշանաւոր էին՝

- 1-Սուլթան Համամ, կը գտնուէր Բերդի խրամին ծայրը, շինուած էր 1211-ին:
 - 2-Ուզտամուրի բաղնիքը Մաքալիա փողոցին մէջ:
 - 3-Ալ-Պաժագիի երկու բաղնիքները, որոնք կը գտնուէին Յաղթութեան դրան մէջ:
 - 4-Ալ-Վասանի Բաղնիքը, որուն անունը յիշուած է Շարաֆիա Մետրսէի Վագրֆի կալուածագրին մէջ:
 - Այս բաղնիքը ուներ սեւ դուռ մը, որու մէջ կ'ըսուէր թէ Աբրահամ կը լուացուէր: Ասիկա օրինեալ բաղնիք մըն էր, ուր մարդիկ կը մտնէին՝ օգտուելու համար Աբրահամի այդ մասուկքին բարերար կարողութիւններէն՝ մասնաւորապէս կիները, որոնք կը բժշկուէին իրենց հիւանդութիւններէն:
 - 5-Ալիի երկու բաղնիքները:
 - 6-Ալ-Աֆիֆի բաղնիքը՝ հիմնուած Իպն Ռօզիք Աֆիֆ Ատտիկի կողմէ 1212-ին:
 - 7-Սարկաւագին բաղնիքը, ասիկա կը գտնուէր ալ ճալլում թաղին մէջ, Հաշիմիտ Իպն-ալ Բալանտար հրապարակին դիմացը: Այս բաղնիքը կը կոչուէր Կախեալ բաղնիք եւ Վագրֆ:
 - 8-Շէմսետտին Լուլու բաղնիքը:
 - 9-Իպն Օսրիկի բաղնիքները:
 - 10-Ալ-Աֆափի բաղնիքը՝ այս բաղնիքը վերածուեցաւ պարտեզի մը: Ասոր քով կայ ուրիշ հին բաղնիք մը, որ վերածուեցաւ բրինձ կեղեքելու գործարանի մը:
 - 11-Բերդին երկու բաղնիքները, որոնք վերջին պատերազմի տարիներուն քանդուեցան:
- 1790-էն ետք, Հալէպ օժտուեցաւ նորանոր բաղնիքներով, անոնցմէ կը յիշենք Համամ Սուլթան, Պահրամիա, Համամ Տահապ, Համամ Պելլուսի եւ ուրիշներ: Իսկ քաղաքի պարիսպին ներսի կողմը Ըզգթիմուրի եւ ան Նագիրի Բաղնիքները:

Բաղնիքը

Բաղնիքին արտաքին սրահը «պարրանի» կը կոչուի եւ շատ ընդարձակ գաւիթ մըն է, վրան գմբեթով ծածկուած եւ սալայատակուած եւ դէպի փողոց դռներ եւ պատուհաններ ունի: Սրահին չորս կողմը քարէ երկար ամպիոններ շինուած են ու յատակը ծածկուած է փսիպթով ու փռոցներով, խցիկներու ձեւը տալով անոնց: Այս սենեակներն ալ իրենց մասնաւոր *տիւանները* ունին հատուելու համար:

Գաւիթին մէջտեղը կայ մեծ աւազան մը, որ թէ՛ իբր զարդ կը գործածուի եւ թէ՛ կը ծառայէ բաղնիքի առարկաներն ու կտաւները մաքրելու, որոնք լուալէ ետք կը կախեն երկար չուաններու վրայ որպէսզի չորնան: Բաղնիքը ամրաշէտ ու սպասարկողները երեսակ (խաբապ) կը հագնին, որովհետեւ նախ հնոցին տաքութիւնը հոս չի կրնար հասնիլ եւ յետոյ սալայատակը թաց ըլլալուն շատ ցուրտ կ'ընէ: Մասնաւոր ֆետրուար ամսուն:

(Շարունակելի)

Ռաֆֆի Սիկանյան

ՏԵՂԱԿԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԵՆ

- Սուրիոյ ֆուտբոլի դաշնութիւնը Կիրակի օրուան նիստով մէկ տարիով կախակայեց Իթաիիատ Ահլի խումբի խաղացող Զամել Զաուայէն, եւ Ուահտէյի խաղացողներ Խալէտ Իպրահիմն ու Անաս Պալ-հուսը գոյգ խումբերու հանդիպումին կայացած վեճին պատճառով: Զալէպի Ահլի ակումբի վարչութիւնը հաղորդագրութիւն մը արձանագրելով նշեց, եթէ ֆուտբոլի դաշնութիւնը չբեկանէ Զամել Զաուայէյի պատիժը, ան բողոքի նամակ մը պիտի յղէ FIFA-ին անարդար նկատելով խաղացողին պատիժը:

- Անցեալ շաբթուան ընթացքին Զալէպ ժամանեց Իթաիիատ Ահլի ակումբի պասքէթի նորանշանակ մարզիչ Պէթրաչին, որ նախապէս մարզած էր Զալէպի ակումբը: Յիշենք, որ Իթաիիատ իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ արաբ երկիրներու մրցաշարքին: Ան վերջերս կազմին առժամեայ միացուց Ճէյէն Ռամի Մըրճանէն եւ Զարամէյէն Թարթը Էլճապին:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

ՄԱՆՉԵՍԹԸՐ ՄԻԹԻՆ ԶԱՆՉԱԼԵՏՑ ԻՆԿՅՅԸՏԻ ԴԱՐՊԱՍԸ

Անգլիոյ ախոյեանութեան 9-րդ փուլի մրցումներուն, նախորդ տարուան ախոյեան Մանչեսթըր Սիթին հսկայ յաղթանակ մը արձանագրելով պարտութեան մատնեց Մանչեսթըր Իւնայթըտը 6 - 3 արդիւնքով:

Սիթիի վեց կոլերը նշանակեցին երկու խաղացողներ՝ Ըրլինկ Զապանտն ու Ֆիլ Ֆոտսենը, իւրաքանչիւրը երեք կոլ, իսկ Իւնայթըտի կոլերը նշանակեցին՝ Ալթոնին եւ Մարտիալը: Նշենք, թէ Արսենալը մէկ կէտի տարբերութեամբ կը գրաւէ Անգլիոյ ախոյեանութեան առաջին դիրքը իրեն յաջորդելով մանչեսթըր Սիթին: Նշենք, որ Սիթիի խաղացող Զապանտը 14 կոլերով կը գրաւէ սկորիստներու աղիւսակը:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԱՆԱՆՑ ԶԱՄԵԱԿԱՆԸ ԴԱՐՉԱՒ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՆՈՅՆԱՆ

Կանանց պասքէթի համաշխարհային ախոյեանութեան աւարտին, Ամերիկայի հաւաքականը հերթական չորրորդ անգամ ըլլալով դարձաւ աշխարհի ախոյեան, աւարտական մրցումին 83 - 61 արդիւնքով պարտութեան մատնելով Չինաստանի կազմը: Ախոյեանութիւնը տեղի ունեցաւ Աւստրալիոյ Սիտնի քաղաքին մէջ: Ամերիկան նախորդ երեք տիտղոսներուն արժանացած է 2010 - 2014 - 2018 տարիներուն: Աղիւսակին երրորդ դիրքը գրաւեց Աւստրալիոյ աղջկանց կազմը 95 - 65 արդիւնքով պարտութեան մատնելով Զանաստան:

ԽԱԶԲԱՌ (ՄԽ 410)

Պատրաստեց՝ Մարինա ԶիլԱբօշեան-Պօղիկեան

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1												
2		■									■	
3					■			■			■	
4		■					■					
5				■							■	
6								■				
7		■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
8											■	
9			■		■			■				
10	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
11											■	■
12												

Չորիգոնական

- Ասացուածքը կ'ըսէ. «.....ը մեզի կու գայ այն ատեն, երբ զայն ուրիշներուն համար կը փնտռենք»:
- Յուպպէի մէջ Պետրոս առաքեալ այդ կնոջ յարութիւն պարգեւեց:
- Կրկնուած բաղաձայններ: Անձնական դերանուն: Յոգնակերտ մասնիկ:
- Անասունի սատակ: Զամարում, յարգ:
- Զակառակ՝ առաջին կինը: Րաֆֆիի երկերէն՝ «Ոսկի»:
- Խոտորիլ, շեղիլ: Զակառակ՝ տարածքի միաւոր:
- Եական բայ:
- Կենքի մը կարեւոր հանգրուանի յիշատակութիւն: Աղբիւր:
- Տառի մը անունը: Աչք: Սրբուհի մը:
- 2400: Թագաւոր:
- Սուրբ Գրային մարգարէ: Զակառակ՝ դաշտ:
- Զայաստանի Ա. Զանրապետութեան վարչապետ:

Ուղղահայեաց

- Մեռելներուն վրայ լացող կին: Անձնական դերանուն:
- Զակառակ՝ շաղկապ: Չայնաւոր տառեր: Չայնանիշ:
- Խողխողել, սպանել: Տարի:
- Ամուսինը մեռած կին: Լծկան ընտանի կենդանի: Գրաբար՝ ո՛ր:
- 450: Տարածքի միաւոր: Սնտի:
- Ասացուածքը կ'ըսէ. «.....ի կու գանք մեզի տրուածներով, բայց կեանք մը կը ստեղծենք մեր տուածներով»: Զայկական մականուններու վերջավանկը:
- Մէկը: Փոքր ալիք: Իրերայաջորդ տառեր:
- 7400: Կրկնուած բաղաձայններ: Արական անուն:
- Նաւավար: Զայոց վեցերորդ ամիսը:
- Փոքրացնող մասնիկ: Աղբիւնք, պաղատանք:
- Յոգնակերտ մասնիկ: Զակառակ՝ յարմար:
- Սեղմ, խիտ: Մատթոսի Աւետարանի 5-րդ գլխուն մէջ գրուած է. «Ձեր Այո թող ըլլայ եւ Ոչը՝ Ոչ: Անկէ աւելին չարեն կու գայ»:

ԽԱԶԲԱՌ (ՄԽ 409)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	բ	ն	ա	ն	ր	ի	ն	ա	ի			
2	ե	մ	կ	ն	ո	լ	ի	ր				
3	ր	ք	ա	զ	ա	զ	տ	ա	պ			
4	ր	ա	ի	տ	է	ի	ա	ա				
5	ի	ձ	ա	հ	ա	ր	ա	պ				
6	ի	շ	ա	կ	է	ս	ա	ն	ա			
7	զ	զ	ո	լ	ա	ն	ք	մ	ն			
8	ի	մ	ա	ր	ե	ս	ի	ր	ձ			
9	ս	ի	ն	ա	մ	ե	կ	ի				
10	կ	ո	ն	ա	կ	լ	ա	լ				
11	ա	ն	յ	ե	ա	ի						
12	զ	ա	ր	է	զ	ի	ն	ն	ժ	դ	ե	ի

ԼՈՒՐԻՆ

ԵՐԿՐԵՐԵՐԹ

17/10

17° 28°

ԵՐԵՐԵՐԵՐԹ

18/10

14° 28°

ՉՈՐԵՐԵՐԵՐԹ

19/10

14° 31°

ՀԻՆՃԵՐԵՐԹ

20/10

14° 27°

ՈՐԲԱՐՑ

21/10

14° 23°

ՇԱՐԱՐ

22/10

12° 26°

ԿԻՐԱԿԻ

23/10

12° 25°

«ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԿԱՆ...»

Սկիզբ՝ էջ 1

«ՉՈՒՄ»-ի միջոցով ներկայացուց ԱՄՆ-ի Հայ Դատի Վարիչ Մարմնի եւ ՀՀ-ի Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտեի անդամ Չանգու Արմենեան: Արմենեան օրինակներ բերաւ քաղաքական եւ հասարակական ոլորտներու մէջ օգտագործող PR-ի աշխատանքներն եւ սեմինարի մասնակիցներուն հարցումներ ուղղելով զիրենք եւս մասնակից դարձուց քարոզչական որոշ պատկերներու եւ ոճերու մեկնաբանութեան:

Երկրորդ օրը չորս դասախօսութիւն եւ գործնական աշխատանք կ'ընդգրկէր: Օրը սկիզբ առաւ խմբագիր Չարմիկ Պողիկեանի դասախօսութիւն-գրոյցով՝ «Տպագիր Մամուլը: Ի՞նչ Գրել եւ Ինչպէ՞ս Գրել» նիւթով: Անդրադարձ կատարուեցաւ հայ տպագիր մամուլի պատմութեան, անոր դերակատարութեան հայ մտքի զարգացման ու ազգային, քաղաքական հարցերու արծարծման մէջ, այնուհետեւ առցանց մամուլին բերած նորութիւններուն, ապա նաեւ՝ հայ մամուլին աշխատակցելու կարելիութեան, գրելու համար երեւոյթները տարբեր տեսանկիւններէ դիտելու, ոճի ձեւաւորման եւ լեզուական հարցերու:

Յաջորդ գեկոյցով «ՉՈՒՄ»-ի կապով հանդէս եկաւ «Ազդակ»-ի գլխաւոր խմբագիր Շահան Գանտահարեան «Մեր Լրագրութիւնն ու Հրատարակագրութիւնը Այսօրուան Քաղաքական Հարցերուն Դեմ Յանդիման» նիւթով: Խմբագիրը ներկայացուց Հարաւային Կովկասի եւ Միջին Արեւելքի աշխարհաքաղաքական առկայ հարցերը, ինչպէս նաեւ Հայաստանի դիմագրաւած մարտահրաւերներն ու համաշխարհային ուժերու ազդեցութիւնը: Այս բոլորէն ետք, Գանտահարեան պարզեց, թէ հայ հրատարակագիրն ու լրագրողը ինչպէ՞ս պիտի կարողայ այս բոլորը ու վերլուծէ գանոնք: Աւարտին ան պատասխանեց մասնակիցներու հարցումներուն:

Ապա մասնակիցները միասնաբար լուծեցին հարցաթերթիկ մը, որ կը պարունակէր ուղղագրական, քերականական եւ լրագրական հարցումներ:

Երրորդ եւ չորրորդ նիւթերու դասախօսն էր քաղաքական վերլուծաբան Սարգիս Գասարճեան: Առաջին գեկոյցով ան ներկայացուց «Թրքական Մամուլին Անդրադարձը Հայկական Հարցերուն»: Ան նախ պատկերացում մը տուաւ թրքական մամուլին մասին, առանձնաբար ներկայացնելով թերթերու եւ կայքերու ուղղուածութիւնն ու թուրք լրագրողներու, մտաւորականներու, խմբագիրներու մօտեցումները հայկական հարցերուն, խօսքի ազատութեան սահմանները: Գասարճեան կարեւոր համարեց թրքական մամուլ

թափանցելն ու թուրք հասարակութիւնը մեր տեսակետներուն ծանօթացնելը առարկայական մօտեցումներով, որովհետեւ թուրք հասարակութեան բազմակողմանի տեղեկութիւն չի հասնիր հայկական տեսակետներուն մասին: Յաջորդ դասախօսութեամբ Գասարճեան անդրադարձաւ առցանց մամուլին, ներկայացնելով ընկերային ցանցերու եւ լրագրութեան անմիջական կապը,

այդ ցանցերուն մէջ աշխատելու ճիշդ եղանակն ու աւելի մեծ լսարան ապահովելու հնարքները:

Սեմինարին երրորդ օրը գործնական աշխատանքներով հարուստ էր: Առաջին գեկոյցով հանդէս եկաւ ՀՀ «Դրօշակ» պաշտօնաթերթի խմբագիր Արտաշէս Շահպազեան, ուր «ՉՈՒՄ»-ի միջոցով ներկայացուց Հարաւային Կովկասի եւ տարածաշրջանի աշխարհաքաղաքական զարգացումներն ու Հայաստանի դիմագրաւած մարտահրաւերները՝ Հայաստանէն դիտուած: Շահպազեան նկատել տուաւ, որ Թուրքիա-Ատրպէյճան կը փորձեն առաւելագոյն օգտուիլ Հայաստանի ներկայ իշխանութիւններու վարած քաղաքականութենէն եւ առաւելագոյն զիջումներու մղել մեր երկիրը: Ան պարզեց Հայաստանի դաշնակիցներուն եւ արեւմուտքի հետ յարաբերութիւններու հաւասարակշռութեան դերը, դիտել տալով որ իշխանափոխութեամբ, Հայաստանի ու Արցախի շահերու պաշտպանութեան վրայ հիմնուած ճկուն բանակցութեամբ եւ Հայոց բանակի ուժեղացումով միայն կարելի է վերջ տալ զիջումներուն եւ զսպել Հայաստանի վրայ շարունակուող յարձակումները:

Ապա մասնակիցները բաժնուեցան երեք խմբակներու, որպէսզի խմբային աշխատանք մը կատարեն: Առաջին խմբակը հարցազրոյցներ վարեց Զեսայի Ազգային Միացեալ վարժարանի տնօրէնութեան, ուսուցիչներու եւ աշակերտութեան հետ, երկրորդ խմբակը՝ քեսայի տարեց

ներու հետ, իսկ վերջինը՝ տեղեկութիւններ հաւաքեց քեսայի մշակութային կեանքին մասին: Այս աշխատանքը շատ մեծ խանդավառութիւն յառաջացուց մասնակիցներուն մօտ:

Սեմինարի վերջնաբեր օրակարգով ճարտարապետ Ռաֆֆի Զէյնեան սահիկներու ցուցադրութեամբ ներկայացուց «Մարմնի Լեզու» (Body Language) նիւթը, պարզելով, որ մարդուն հոգեվիճակը հասկնալու միջոցներն են նաեւ իր շարժումներն ու դէմքի արտայայտութիւնները: Ան օրինակներով բացատրեց մարդ արարածի հիմնական կարգ մը շարժումներուն եւ արտայայտութիւններուն իմաստը՝ ընկերային եւ քաղաքական միջավայրերու մէջ:

Վերջին այս նիւթին մասնակցեցաւ նաեւ ՀՄԸՄ-ի Զեսայ մասնաճիւղի աստիճանաւորական կազմը:

Յետևանքաբար, մասնակիցները ուղղուեցան քարտուրան, ուր գրոյցով եզրափակեցին սեմինարը:

«Հայեցի Դաստիարակութիւն, Ինքնութեան Պահպանում» խորագիրը կրող գրոյցը վարեց տոքթ. Ռուբէն Գեորգեան:

Խօսուեցաւ հայեցի դաստիարակութիւն հասկացութեան, անոր միջոցներուն եւ նպատակներուն շուրջ: Ապա մասնակիցները գրուցեցին ազգային ինքնութեան բաղադրիչներուն եւ յետադասներուն, ազգային հպարտութիւն ներշնչող տարրերուն շուրջ եւ առաջարկներ ներկայացուցին հայ երիտասարդի ուժեղացման, միաժամանակ անոր ազգային ինքնութեան պահպանման գուճահեռ ընթացքին շուրջ:

Զրոյցի ավարտին անոնք կարծիքներ փոխանակեցին մամուլին, անոր աշխատակցելու անհրաժեշտութեան եւ հմտութիւն ձեռքբերելու քայլերուն, լեզուի պահպանման եւ հայ երիտասարդին մօտ այս բոլորին վերաբերեալ հետաքրքրութիւն ստեղծելու միջոցներուն մասին:

Սեմինարի ավարտին, մասնակիցները լեցուցին հարցաթերթիկ մը, ուր յայտնեցին իրենց կարծիքը սեմինարի մասին, մատնանշեցին նաեւ բացթողումները եւ առաջարկներ փոխանակեցին նման սեմինարներու համար:

Դրական էր նաեւ սեմինարի ընթացքին յառաջացած ընկերային մթնոլորտը, միասնաբար աշխատելու, գրուցելու, տարբեր սերունդներու ներկայացուցիչներուն միջեւ կարծիքներ փոխանակելու փորձառութիւնը:

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ...

Սկիզբ՝ էջ 1

ըր: 2013-ին Կոստանդնուպոլսոյ մէջ գործող «Արաս» հայկական հրատարակչատունը լոյս ըն-

ծայած է Ֆերման Թորոսլարի հեղինակած յուշագրութիւնը: (Գիրքի ներկայացումը ամբողջութեամբ կարդալ «Գանձասար»-ի այս համարի էջ 7-ի եւ 8-ի վրայ):

Շնորհանդէսին ներկայ էին՝ Բերիոյ Հայոց Թեմի Առաջնորդի տեղապահ Հայր Մանուկ Աբր. Պարիխանեան, Հայաստանի Հանրապետութեան

Հալեպի Գլխաւոր Հիւպատոսութեան խորհրդական, հիւպատոս Բարգէն Պատալեան, Համագայինի Սուրիոյ Շրջ. Վարչութեան, հալեպահայ միութիւններու եւ Համագայինի գրական շրջանակի ներկայացուցիչներ: Այս առիթով առցանց կապ հաստատուեցաւ նաեւ Մարի Մերտիանեան-Եարալեանի հետ, որ գիրքին ու հեղինակին մասին յաւելեալ տեղեկութիւններ տուաւ: Աւարտին խօսք առաւ Առաջնորդին տեղապահը:

ԵՐԱՃՏՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԵՐԳ

Մշակութային շաբթուան երրորդ օրը՝ Երեքշաբթի, 11 Հոկտեմբերին տեղի ունեցաւ Համագայինի «Բ. Կանաչեան» Երժշտ. Դպրոցին կազմակերպած երաժշտական երեկոն:

Բացման խօսքով երաժշտական դպրոցի վարչութեան անդամ Մարինա Պողիկեան յայտնեց, որ երաժշտական դպրոցը ոչ միայն երաժշտական կրթութիւն կը ջանքէ, այլեւ մշակութային ձեռնարկներով գաղութին մշակութային կեանքին յատուկ երանգ կը պարգեւէ:

Երեկոյթին ընթացքին դաշնամուրի, ջութակի կատարումներով եւ մեներգներով հանդէս եկան երաժշտանոցի աշակերտներ եւ շրջանա-

ւարտներ՝ Փաթիլ Զէյնեան (դաշնամուր, «Գարուն Ա», Կոմիտաս), Անի Պողիկեան (դաշնամուր, «Թոքաթա», Ա. Խաչատուրեան), Տեսիլ Սարեան (ջութակ, «Պիտ Պաշտպանեմ», Ա. Իսպիրեան, դաշնամուրի ընկերակցութեամբ Երուանդ Գասպարեանի, երժշտ. մշակում Գայիանէ Սիմոնեան-Տերեանի), դաշնամուրի զուգանուագ՝ Անի Պողիկեան, Փաթիլ Զէյնեան («Մեղեդի եւ Պար», Ռ. Պետրոսեան): Մեներգեցին՝ Սիլվի Զիթեան («Դուն Էն Հուրին Իս», Ս. Նովա), Ծիլա Գերպապեան («Երագ Իմ Երկիր», Ռ. Ամիրխանեան), Աննա Սաղպազարեան («Հոյ Նազան», Կոմիտաս), Կարօ Պողոտեան («Տէ Եաման», Կոմիտաս), Գարօ Զէյնեան («Որբան Յանկացայ», Ժողովրդ.) եւ Բիզանդ Պեպեան («Իմ Անուշիկ Եար», Գուսան Շահէն): Մեներգողներուն դաշնամուրով ընկերակցեցաւ մայեսթրա Գայիանէ Սիմոնեան-Տերեան:

Համերգը որակեալ ներկայացումով յատկանշուեցաւ, ինչ որ ցուցուց «Բ. Կանաչեան» երժշտ. դպրոցի եւ անոր ուսուցչական կազմի մասնագետներուն արդիւնաւետ աշխատանքը:

Աւարտին խօսք առաւ Համագայինի Սուրիոյ Շրջ. Վարչութեան ատենապետուհի Մարալ Տիքալիքեան, որ շնորհակալութիւն յայտնեց մշակութային շաբթուան մասնակիցներուն, դիտել տալով որ Համագայինը, հակառակ երկրի ծանր պայմաններուն, պիտի շարունակէ մշակութային գոյնով հարստացնել համայնքային կեանքը: